

**ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО „ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ”**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
щодо забезпечення
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни**

**«Організація кредитно-розрахункових
операцій у банках»**

(для бакалаврів, спеціалістів)

Київ 2018

Підготовлено доцентом кафедри фінансів, банківської та страхової справи
Н.І. Тімко

Затверджено на засіданні кафедри фінансів, банківської та страхової
справи ННІМЕФ ПрАТ «ВНЗ МАУП» (Протокол № 2 від 20.09.2018 р.)

Затверджено Вченою радою Навчально-наукового інституту менеджменту,
економіки та фінансів ПрАТ «ВНЗ МАУП» (Протокол № 8 від 24.09.2018 р.)

Тімко Н.І. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи
студентів з дисципліни «Організація кредитно-розрахункових операцій у
банках» (для бакалаврів, спеціалістів). - К.: МАУП, 2018. – с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, загальні
рекомендації щодо організації самостійної роботи, тематичний план,
контрольні та дискусійні питання до семінарських завдань, практичні завдання
для самостійної роботи, теми рефератів, тестові питання, тлумачний словник та
список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом
(МАУП), 2018

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Курс “Організація кредитно-розрахункових операцій у банках” є вибірковою дисципліною професійної підготовки, яка пропонується для поглибленого вивчення базових активних банківських операцій здобувачами рівня вищої освіти «бакалавр».

Мета курсу – оволодіння комплексом знань і навичок в сфері банківського кредитування та організації розрахунків в комерційних банках.

Вивчення дисципліни «Організація кредитно-розрахункових операцій у банках» дозволить студентам з’ясувати специфіку окремих етапів процесу кредитування оцінити кредитну політику комерційного банку, ознайомитись із особливостями проведення розрахунків та ризиками які з ними пов’язані.

Завданням курсу є доведення до студентів особливостей організації кредитного процесу в банку та специфіки окремих видів кредитних операцій – контокорентного кредиту, кредиту по овердрафту, авальованого кредиту, споживчого та іпотечного кредиту, кредитів, пов’язаних з вексельним обігом, факторингу, лізингу, форфейтингу тощо.

Самостійна робота студентів з курс «Організація кредитно-розрахункових операцій у банках», є складовою підготовки фахівці із спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Форми самостійної роботи: опрацювання лекційного матеріалу; підготовка до практичних занять; самостійна робота з підручником, науковою та періодичною літературою; вивчення та аналіз законодавчих та нормативних документів; пошук і опрацювання матеріалів через мережу Інтернет; узагальнення та аналіз фактичних даних; проведення самостійних наукових досліджень; підготовка аналітичних записок, доповідей, рефератів, презентацій; виконання індивідуальних завдань.

Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи розроблені відповідно до навчальної програми „Організація кредитно-розрахункових операцій у банках» розроблені для здобувачів галузі знань 07 «Управління та

адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» рівня вищої освіти „бакалавр” і призначені для підготовки до практичних та семінарських занять, самостійної та індивідуальної роботи над дисципліною, підготовки до заліку.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ
«ОРГАНІЗАЦІЯ КРЕДИТНО-РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ У
БАНКАХ»

№	Назва змістового модуля і теми
	<i>Змістовий модуль I. Організаційні основи проведення кредитних операцій</i>
1.	Організація та регулювання банківських операцій
2.	Організація кредитного процесу в банку
3.	Види кредитних операцій банку
4.	Операції банку у сфері споживчого кредитування
	<i>Змістовий модуль II. Організація розрахунково-касового обслуговування клієнтів</i>
5.	Організація безготівкових розрахунків та обслуговування безготівкового платіжного обороту в Україні
6.	Касові операції банків та обслуговування готівкового платіжного обороту в Україні
7.	Організація міжнародних розрахунково-кредитних операцій в банку
Разом годин: 90	

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ «ОРГАНІЗАЦІЯ КРЕДИТНО-РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ У БАНКАХ»

Змістовий модуль I. Організаційні основи проведення кредитних операцій.

Тема 1 . Організація та регулювання банківських операцій

Контрольні питання до семінарського заняття:

1. Сутність та функції комерційного банку.
2. Класифікація операцій комерційних банків.
3. Створення комерційних банків в Україні (форми, вимоги щодо статутного капіталу).
4. Державна реєстрація банків в Україні (вимоги, документи для державної реєстрації, порядок розгляду, підстави відмови).
5. Мета та завдання ліцензування банківської діяльності.
6. Види операцій, які підлягають ліцензуванню.
7. Порядок ліцензування банківських операцій.
8. Особливості ліцензування окремих операцій комерційних банків.
9. Наведіть і охарактеризуйте типову структуру управління банку.

Дискусійні питання до семінарського заняття:

1. Динаміка створення банківських установ в Україні (за період 5-10 років). Структура та характеристика складових банківської системи України. Проблеми та перспективи розвитку вітчизняної банківської системи.

Теми рефератів:

1. Комерційний банк – основна ланка грошово-кредитної системи ринкової економіки.
2. Шляхи збільшення власного капіталу вітчизняних комерційних банків.
3. Основні вимоги до засновників при створенні комерційного банку.
4. Вимоги до капіталу банку при його реєстрації.
5. Вимоги та порядок формування статутного капіталу банківських об'єднань.
6. Відкриття філій, відділень та представництв банків на території України.
7. Мінімальний розмір статутного капіталу банківської установи, програма капіталізації комерційного банку.
8. Необхідність регулювання доступу іноземного капіталу до банківської системи в Україні.
9. Основні класифікаційні ознаки функціонування банківських установ.
10. Основні ознаки відповідності установчих документів, які надаються

банком при реєстрації.

11. Підстави відмови НБУ у реєстрації банківських установ.
12. Порядок створення та державної реєстрації банків з іноземним капіталом
13. Порядок та умови створення банків в Україні.
14. Послідовність процесу реєстрації банківських та фінансово-кредитних установ.
15. Характеристика вступного контролю при відкритті представництв банків.
16. Характеристика особливостей відкриття банків з іноземним капіталом.
17. Банківські об'єднання: порядок створення та їх типи.
18. Надання дозволу на придбання або збільшення істотної участі в банку.
19. Причини утворення і тенденції розвитку об'єднань банків в Україні.
20. Характеристика основних етапів надання банківським і фінансово-кредитним установам ліцензій на здійснення банківських операцій.
21. Особливості надання ліцензій та дозволів на здійснення операцій з валютою.
22. Визначення поняття генеральної банківської ліцензії та ліцензії на здійснення банківських операцій.
23. Письмовий дозвіл на здійснення банківських операцій.
24. Вимоги до банків при отриманні банківської ліцензії.
25. Охарактеризуйте пакет документів, який необхідний для отримання ліцензії (за різними видами операцій).
26. Призупинення та відкликання ліцензії на здійснення банківських операцій.
27. Здійснення нагляду за проблемними банками.
28. Заходи впливу НБУ щодо банків-порушників банківського законодавства. (обмеження окремих видів діяльності, підвищення нормативів, накладання штрафів та ін.)
29. Структура управління комерційного банку.

Література [1; 16; 35–39; 47; 62]

Тема 2. Організація кредитного процесу в банку

Контрольні питання до семінарського заняття:

1. Характеристика стадій кредитного процесу (розробка основних напрямів роботи, надання кредиту, контроль за цільовим використанням кредиту та його погашенням) та їх складові.
2. Критерії, що впливають на вибір механізму кредитування. (статус кредитора, статус позичальника, кількість учасників операції, валюта позички, мета та призначення позички, термін кредитування, вид відсотка, спосіб погашення, техніка кредитування).
3. Оцінка кредитоспроможності та фінансового стану позичальника. Характеристика якісних і кількісних (коефіцієнт абсолютної ліквідності,

коефіцієнт загальної ліквідності, коефіцієнт платоспроможності, величина оборотного капіталу, оборотність запасів, оборотність дебіторської заборгованості, оборотність кредиторської заборгованості, коефіцієнт фінансової стабільності тощо) критеріїв.

4. Форми забезпечення, що використовуються при інвестиційному кредитуванні (гарантія, застава).

5. Вимоги до застави: критерії оцінки вартості; ступінь ліквідності тощо.

6. Ціна кредиту: поняття, фактори, що її обумовлюють.

7. Методи управління кредитним ризиком.

8. Нормативи кредитного ризику.

Дискусійні питання до семінарського заняття:

1. Проблемні позики в кредитних портфелях вітчизняних банків: динаміка, причини виникнення.

2. Методи управління проблемними кредитами.

Питання для самостійного вивчення:

1. Призначення кредитної угоди та її структура.

Завдання до практичного заняття:

Завдання 1. До банку надійшла заявка на одержання інвестиційного кредиту на суму 2000 тис. грн. терміном на 3 роки. Як заставу підприємство пропонує такі матеріальні та фінансові активи:

- будівля, балансова вартість на дату звернення за кредитом – 1800 тис. грн;
- технологічне обладнання – 900 тис. грн.;
- ОВДП 9-місячні на суму 250 тис. грн.

Визначити: 1) які форми застави прийме банк і чи вистачить їх для одержання кредиту, якщо відомо, що відсоток за кредит становить 15%; норма амортизації на будівлю – 10% на рік; норма амортизації на обладнання – 20% на рік; 2) складіть графік виплати боргу та погашення відсотків, якщо кредит видається однією сумою і погашається щоквартально рівними частками.

Завдання 2. Банк надав кредит на суму 40 млн. грн. строком на 5 років під 6 % річних. Погашення проводиться рівними щорічними виплатами в кінці року і включає як погашення основного боргу, так і відсоткові платежі. Нарахування відсотків відбувається раз на рік. Розрахуйте залишок непогашеного боргу на початок четвертого року.

Завдання 3. Підприємство отримало кредит на суму 1 млн. грн. на 5 років під 12% річних. Погашення основного боргу та виплата відсотків передбачаються щомісячно. Визначте: 1) величину щомісячних строкових виплат; 2) суму основного боргу, що залишається на початок 4 року.

Практичне завдання для самостійної роботи:

Завдання 1. На основі Балансу та Звіту про фінансові результати (роздатковий матеріал) розрахуйте показники: платоспроможності; фінансової стійкості позичальника; рентабельності, ліквідності.

Завдання 2. Розрахунок погашення заборгованості періодичними внесками. Суб'єкт господарювання отримав кредит розміром *A* тис. грн. на *B* років за ставкою *B* % на рік. Основне тіло кредиту погашається щорічними однаковими платежами в розмірі *Г* тис. грн. Розрахуйте розмір відсотків, що сплачуються щорічна та залишок основної заборгованості, що буде погашена в кінці терміну.

Варіант	<i>A</i> , тис. грн.	<i>B</i> , років	<i>B</i> , %	<i>Г</i> , тис. грн.
1	120	5	20	20
2	100	4	16	15
3	200	6	15	25
4	140	4	20	20
5	160	5	18	25

Для систематизації результатів скористайтеся таблицею:

Рік	Залишок боргу на початок року	Погашення боргу	Відсотки	Сукупні річні виплати
-----	-------------------------------	-----------------	----------	-----------------------

Завдання 3. Банк надав кредит на суму *A* тис. грн. строком на 5 років під *B* % річних. Погашення проводиться рівними щорічними виплатами в кінці року і включає як погашення основного боргу, так і відсоткові платежі. Нарахування відсотків відбувається раз на рік.

Варіант	<i>A</i> , тис. грн.	<i>B</i> , %
1	800	10
2	300	7
3	500	6
4	400	6
5	700	8

Складіть план погашення боргу за наступною схемою:

Рік	Залишок боргу	Річна строкова виплата	Частина платежу на погашення основного боргу	Відсотковий платіж за період
-----	---------------	------------------------	--	------------------------------

Завдання 4. Позичальник збирається взяти кредит в розмірі 25000 грн. з погашенням одноразовим платежем в сумі 30000 грн. Ставка процентів за кредитами становить 25% річних. Визначити, на скільки днів можна взяти кредит (розрахункова кількість днів у році 365).

Завдання 5. 08.04.18р. банк видав кредит в розмірі 20000 грн. під 16% річних. Через 80 днів ставку відсотків збільшили на 5%, а ще через 5 місяців її підвищили до 25%. Визначити суму, яку необхідно погасити позичальнику 29.01.2020р.

Завдання 6. Споживчий кредит в сумі 8000 грн. надали на 2 роки за ставкою 20 % річних. Визначити суму, яку клієнт має сплатити за цей час, а також величину щомісячного погашення.

Завдання 7. Сума процентів, які необхідно сплатити позичальнику за

кредитом становить 12600грн.Визначити, яку суму кредиту отримав позичальник, якщо строк кредиту становить 3 роки, а нарахування відсотків здійснюється за ставкою 20% річних.

Завдання 8. Позичальник збирається взяти кредит в розмірі 5000 грн. на 1 рік з погашенням одноразовим платежем в сумі 6000 грн. Визначити ставку процентів за кредитом, на основі якої він може вибрати банк.

Завдання 9. Позичальник збирається взяти кредит терміном на 9 місяців з поверненням суми в 1900 грн. ставка процентів за кредитом становить 24% річних. Визначити суму кредиту, яку може взяти позичальник.

Завдання 10. На основі балансу та додатків до нього розрахуйте показники:

- платоспроможності підприємства;
- показники фінансової стійкості позичальника;
- показники рентабельності.

Завдання 11. Ви являетесь економістом кредитного відділу КБ „Фінанси”. Банком 10.10.ц.р. був виданий кредит ПАТ „Корона” під 25 % річних в сумі 550 000 грн. на 10 місяців з щомісячною сплатою за користування кредитом о 1-го числа кожного місяця.

У відповідності з умовами кредитного договору, сплата кредиту здійснюється наступним чином:

- 01.02. ц.р. – 30 000 грн.;
- 13.04. ц.р. – 70 000 грн.;
- 20.06. ц.р. – 150 000 грн.;
- 10.08.ц.р. – решта суми кредиту.

Визначити суму нарахованих відсотків за кожний місяць.

Завдання 12. Є такі дані відносно підприємства – позичальника, яке кредитується банком під затрати виробництва, тис. грн.:

1. Фактичний залишок виробничих затрат – 850.
- Списано на витрати (собівартість):
- фактично – 250;
- планово – 300.
2. Власні кошти позичальника – 200.
3. Кредиторська заборгованість, що відноситься до затрат – 50.
4. Кредитна лінія, відкрита позичальнику – 400.
5. Заборгованість по кредиту – 300.

Вирішіть питання про можливість надання позичальнику додаткового кредиту.

Завдання 13. Банк має таку інформацію: розмір кредиту – 24 тис. грн, термін позички – 6 місяців, річна ставка простого процента – 28%. Визначити розмір боргу (разом із процентами) на кінець строку, якщо згідно з умовами договору через три місяці 10 тис. грн основного боргу було повернено.

Завдання 14. Банк надав кредит у розмірі 24000 грн на 3 місяці під 24% річних. Визначити: а) плату за кредит при закінченні строку кредитування; б) плату за кредит, якщо було проведено пролонгацію строком на 1 місяць з

підвищенням процентної ставки за кредит на 25% віддіючої.

Завдання 15. Кредит в сумі 240000 грн. був наданий на 2 роки під 25% річних. Погашення кредиту проводиться щоквартально рівними частками, а сплата процентів, які нараховуються на фактичний залишок боргу, здійснюється щомісячно. Визначити, яку суму процентів сплатить клієнт банкові протягом 2 років. Графік погашення основного боргу і процентів подати в табличному вигляді.

Завдання 16. Використовуючи дані балансу комерційного банку “А”, на 1 січня поточного року (додається окремо):

- розрахувати показник максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, які надаються інсайдерам;

- зробити висновок щодо дотримання показника.

Додатково: сукупний розмір наданих банком позик (у тому числі й міжбанківських), поручительств, врахованих векселів та 100 % суми позабалансових вимог щодо всіх інсайдерів комерційного банку – 140 тис. грн.

Примітка: реквізити, котрих бракує, беруться на власний розсуд.

Теми рефератів:

1. Стадії організації кредитного процесу: їх зміст і характеристика.
2. Кредитна угода: призначення, склад і порядок складання.
3. Аналіз кредитоспроможності та фінансового стану позичальника: мета та основні показники.
4. Кількісні параметри, що характеризують господарську діяльність позичальника.
5. Оцінка кредитоспроможності позичальника на основі аналізу грошових потоків.
6. Оцінка кредитоспроможності позичальника на основі аналізу ділового ризику.
7. Форми забезпечення банківського кредиту.
8. Аналіз кредитоспроможності та фінансового стану позичальника: мета та основні показники.
9. Забезпечення кредиту через заставу: вимоги до предмета застави, оцінка якості.
10. Організація контролю в процесі банківського кредитування. Основний та додатковий моніторинг
11. Розрахунок строку погашення кредиту та його повного строку.
12. Способи розрахунку погашення заборгованості за позиками.
13. Ціна кредиту. Фактори, що впливають на рівень відсотків за банківськими інвестиційними позиками.
14. Модель нарахування відсотків за методом “вартість плюс”.
15. Нарухування відсотків за моделлю цінового лідерства.
16. Револьверна кредитна лінія: зміст, основні види, особливості використання.
17. Сутність довгострокових проектних кредитів: види за методом надання.

18. Кредитування на консорційних засадах.
19. Ознаки та особливості реалізації банківського андеррайтингу.
20. Нормативи кредитного ризику, їх характеристика та порядок розрахунку.

Література [1; 5; 9; 23; 25; 40-46; 51; 52; 59-61; 71–73; 82]

Тема 3 . Види кредитних операцій банку

Контрольні питання до семінарського заняття:

1. Види банківських кредитів та їх економічна характеристика. Ознаки класифікації кредитів за методикою НБУ.
2. Організація кредитування за поточним рахунком: контокорентний кредит, овердрафт.
3. Організація кредитів, пов'язаних із купівлею банком боргових вимог клієнтів-постачальників до своїх контрагентів: факторинг, форфейтинг.
4. Організація операцій кредитування, пов'язаного з вексельним обігом: облікового кредиту, кредиту під заставу векселів, авального кредиту, вексельного кредиту.
5. Характерні ознаки іпотечного кредитування, як особливого виду економічних відносин.
6. Характеристика видів лізингу.
7. Характеристика етапів організації лізингу (підготовча робота, договірне закріплення лізингової операції, користування об'єктом лізингу).
8. Структура лізингового платежу (обов'язкові та варіативні компоненти).
9. Консорціумні кредити.

Практичне завдання для самостійної роботи:

Завдання 1. Вартість об'єкту, що передано в лізинг – *A* тис. грн. Термін угоди – *B* років, лізинговий відсоток – *B* % річних. Лізингові платежі здійснюються рівними частками *Г* раз на рік. Складіть графік лізингових платежів за наступною схемою:

Період	Залишкова вартість об'єкту, грн.	Розмір анuitетного платежу, грн.	Фінансовий дохід лізингодавця, грн.	Відшкодування вартості об'єкту, грн.
--------	----------------------------------	----------------------------------	-------------------------------------	--------------------------------------

10.

Варіант	<i>A</i> , тис. грн.	<i>B</i> , років	<i>B</i> , %	<i>Г</i> , платежів на рік
1	320	3	18	2
2	280	2	20	4
3	180	3	22	2
4	240	2	18	4
5	400	3	20	2

11.

Теми рефератів:

1. Лізингові платежі: форми, методи розрахунку. Складання графіку лізингових платежів.

2. Ризики лізингових операцій.
3. Особливості обліку лізингового майна.
4. Український досвід лізингових операцій: тенденції, проблеми.
5. Міжнародний досвід лізингових операцій.
6. Учасники лізингових операцій.
7. Зміст лізингових операцій. Класифікація видів та форм лізингу.
8. Види та структура лізингових платежів.
9. Зміст та особливості складання лізингових контрактів.
10. Переваги та недоліки лізингу для лізингодавця та лізингоотримувача.
11. Операції фінансового лізингу в сфері оновлення основних фондів підприємствами агропромислового комплексу України.
12. Методи оцінки об'єктів нерухомості при іпотечному кредитуванні.
13. Принципи оцінки об'єктів нерухомості при іпотечному кредитуванні.
14. Види вартості, що використовуються при оцінці об'єкту нерухомості.
15. Принципи та методи оцінки об'єктів нерухомості.
16. Характеристика іпотечного інвестиційного кредитування.

Література [1; 5; 9; 23; 25; 40-46; 51; 52; 59-61; 71–73; 82]

Тема 4 . Операції банку у сфері споживчого кредитування

Контрольні питання до семінарського заняття:

1. Об'єкти споживчого інвестиційного кредитування (будівництво, реконструкція, капітальний ремонт тощо).
2. Порядок отримання споживчого кредиту.
3. Критерії оцінки фінансового стану позичальника - фізичної особи.
4. Особливості визначення максимально припустимого розміру позики в залежності від об'єкту кредитування.

Дискусійні питання до семінарського заняття:

1. Розвиток сегменту споживчого кредитування на Україні: динаміка, перспективи, проблеми.

Питання для самостійного вивчення:

1. Критерії оцінки та класифікація позичальників - фізичних осіб.

Теми рефератів:

1. Розвиток ринку споживчого кредитування на Україні.
2. Система показників, що використовуються при оцінці фінансового стану позичальника-фізичної особи (розрахунок на умовному прикладі).

Література [1; 5; 9; 20; 23; 25; 40-46; 51; 52; 59-61; 71–73; 82]

Тестове завдання до змістового модуля 1

1. *Кредит, при якому вся відповідальність за реалізацію проекту покладається на фінансово-кредитну організацію, є кредитом:*

- а) без регресу на позичальника;
- б) з повним регресом на позичальника;
- в) з частковим регресом на позичальника;
- г) на консорційних засадах.

2. *Кредитна лінія зі встановленим лімітом, при перевищенні якого змінюється вартість фінансування, є лінією:*

- а) підтвердженою;
- б) з повідомленням;
- в) рамковою;
- г) не відновлювальною;
- д) револьверною.

3. *Фінансовий стан позичальника, що відноситься до класу „В”, означає:*

а) фінансова діяльність добра, що свідчить про можливість своєчасного виконання зобов'язань за фінансовими операціями і можливість її утримання на такому рівні надалі;

б) фінансова діяльність клієнта добра, але ймовірність підтримування її на цьому рівні протягом тривалого часу є низькою;

в) фінансова діяльність задовільна і потребує більш детального контролю, ймовірність несвоєчасного погашення заборгованості в повній сумі та в строки, передбачені договором.

4. *Принцип строковості означає, що:*

- а) позичка надається на певний строк;
- б) позичка повинна бути повернена в строк, обумовлений кредитною угодою;
- в) проценти за позичкою повинні бути сплачені в певний строк.

5. *Довгостроковий кредит видається позичальнику:*

- а) для розрахунків з бюджетом по податках;
- б) на закупівлю машин та обладнання;
- в) на будівництво нового цеху.

6. *Взаємовідносини між банком і позичальником регулюється:*

- а) Національним банком України;
- б) Податковою адміністрацією;
- в) кредитною угодою.

7. *В якості застави можуть виступати:*

- а) товарні запаси і дорожні документи;

- б) рухоме і нерухоме майно;
- в) цінні папери.

8. *Погашення кредиту позичальником здійснюється:*

- а) одноразовим платежем в кінці строку дії кредитного договору;
- б) в розстрочку рівними частинами на протязі всього строку дії кредитного договору;
- в) в порядку, визначеному кредитною угодою.

9. *Цільовий характер кредитування означає:*

- а) видачу кредитів в межах наявних кредитних ресурсів банку;
- б) диверсифікацію банківських ресурсів, розміщених в активні операції;
- в) вкладення коштів банку в конкретні господарські процеси.

10. *Кредитоспроможність позичальника – це:*

- а) його здатність своєчасно погасити заборгованість за позичкою і процентами;
- б) його можливість користування банківським кредитом;
- в) його здатність своєчасно розраховуватись з власними кредиторами.

11. *Розмір і порядок стягнення пені та штрафів за невиконання або неналежне виконання кредитних зобов'язань позичальника визначається:*

- а) чинним законодавством;
- б) кредитною угодою;
- в) чинним законодавством і кредитною угодою.

12. *Пролонгованим вважається кредит:*

- а) який своєчасно не погашений позичальником;
- б) за яким банк прийняв рішення про відстрочку погашення;
- в) який вважається безнадійним.

13. *Який вид кредиту надається шляхом списання банком коштів з рахунку клієнта понад залишок коштів на цьому рахунку?:*

- а) факторинг;
- б) акцептний кредит;
- в) форфейтинг;
- г) овердрафт.

14. *Оцінка фінансового стану клієнта при проведенні операції кредитування, здійснюється для юридичної особи:*

- а) не рідше 1 разу на рік;
- б) не рідше 1 разу на квартал;
- в) щомісячно.

15. *Загальний розмір кредитів, виданих банком всім позичальникам, з урахуванням 100% позабалансових зобов'язань банку, не може перевищувати:*

- а) розміру власного капіталу банку;

- б) двократного розміру власного капіталу банку;
- в) розміру власного капіталу банку більш ніж в три рази;
- г) розміру власного капіталу банку більш ніж в п'ять раз;
- д) розміру власного капіталу банку більш ніж в вісім раз;
- е) обмеження законодавством не регламентується.

16. Розмір позики, що встановлюється у відсотковому відношенні до вартості заставлених цінних паперів і відображає ризик банку по окремим видам цінних паперів, складає під заставу акцій, що котируються на біржі:

- а) 60% заставної вартості;
- б) 70% заставної вартості;
- в) 80% заставної вартості;
- г) 90% заставної вартості.

17. Кредит, що передбачає, створення, акціонування і експлуатацію проекту на пайовій основі, за якою банк, чи декілька банків, конвертують свої боргові вимоги в акції позичальника, це кредит:

- а) без права регресу;
- б) з частковим регресом;
- в) з повним регресом;
- г) на консорціальних засадах.

18. Ліміт андеррайтингу для одного емітента не повинен перевищувати:

- а) 5% власного капіталу банку;
- б) 10% власного капіталу банку;
- в) 25% власного капіталу банку
- г)

19. Оцінка стану обслуговування заборгованості за станом погашення клієнтом - юридичною особою основного боргу та процентів за ним на визнається „слабким”, якщо:

- а) заборгованість за фінансовою операцією прострочена від 8 до 90 днів та проценти за нею сплачуються з максимальною затримкою від 8 до 30 днів;
- б) заборгованість за фінансовою операцією прострочена понад 90 днів;
- в) договір пролонговано з пониженням класу клієнта на строк від 91 до 180 днів, але проценти сплачуються в строк або з максимальною затримкою до 30 днів;
- г) договір пролонговано з пониженням класу клієнта на строк до 90 днів, заборгованість та проценти за нею сплачуються в установлені строки або з максимальною затримкою до семи календарних днів.

20. Оптимальне теоретичне значення коефіцієнта незалежності при оцінці позичальника – юридичної особи має становити:

- а) не менше 0,2;
- б) не менше 0,5;

- в) не менше 0,6;
- г) не більше 1,0.

21. *Позичальнику надано кредит в розмірі 30 тис. грн. з річною ставкою 17%. Виплата відсотків відбувається щомісячно, основна сума боргу погашається в кінці терміну. Відсотки за перший квартал користування кредитом становитимуть:*

- а) 425 грн.;
- б) 1275 грн.;
- в) 5100 грн.

22. *Кредит в розмірі 100 тис. грн. видано під 25% річних на 1 рік. Погашення основної суми заборгованості відбувається рівномірно щоквартально, водночас з погашенням відсотків за той же період. Відсоткові платежі за другий квартал становитимуть:*

- а) 2083,33 грн.;
- б) 3125 грн.;
- в) 4687,50 грн.;
- г) 6250 грн.

23. *Ліміт кредитування як засіб захисту від кредитного ризику означає:*

- а) граничну суму кредиту, яку позичальник може отримати в банку;
- б) граничну суму ресурсів, які банк може розмістити в кредитні операції;
- в) обмежену кількість клієнтів, яким банк може видавати кредити.

24. *Коефіцієнт забезпеченості повернення кредиту та процентів по ньому заставою, що надана або пропонується фізичною особою, має становити:*

- а) не менше 1,0; б) не менше 1,5; в) не більше 1,0.

25. *Якщо фінансовий стан позичальника відповідає класу А а рівень обслуговування боргу характеризується як „недостатній”, то в кредитному портфелі банку за групами ризику, кредиту надається категорія:*

- а) I категорії якості; б) II категорії якості;
- в) III категорії якості; г) IV категорії якості;
- д) V категорії якості.

26. *Рівень ризику при формування резерву для кредиту, що характеризується в кредитному портфелі як „субстандартний”, складає:*

- а) 2%; б) 5%; в) 20% г) 50%.

27. *Якщо фінансовий стан позичальника відповідає класу Б, а рівень обслуговування боргу характеризується як „слабкий”, то в кредитному портфелі банку за групами ризику, кредиту надається категорія:*

- а) I категорії якості;
- б) II категорії якості;

- в) III категорії якості;
- г) IV категорії якості;
- д) V категорії якості.

28. Теоретичне значення коефіцієнту платоспроможності позичальника фізичної особи, що відбиває співвідношення сукупного середньомісячного доходу до суми середньомісячних витрат позичальника та місячних платежів по кредиту та відсотках, не повинен бути меншим за:

- а) 1,0; б) 1,3; в) 1,5; г) 2,0.

29. Коефіцієнт забезпеченості, що характеризує забезпеченість повернення кредиту та процентів по ньому заставою, при оцінці фінансового стану позичальника-фізичної особи, має становити:

- а) не більше 1,0; б) не більше 1,3;
- в) не більше 1,5; г) не менше 1,5.

30. Від чого залежить максимальна величина кредиту:

- а) від величини статутного капіталу; б) від величини власних ресурсів;
- в) від величини робочих активів;
- г) від рівня кредитоспроможності клієнта.

31. Величина кредитних вкладень комерційного банку обмежується:

- а) 25 % величини власного капіталу банку;
- б) обсягом ресурсів банку;
- в) 8 – кратною величиною власних коштів банку;
- г) 10 % величини власних коштів банку.

32. Короткостроковим вважається кредит, виданий позичальнику строком:

- а) на 6 місяців;
- б) на 1 рік;
- в) більше одного року.

33. Принцип забезпеченості кредиту означає:

- а) гарантію його повернення;
- б) захист від ризику неповернення;
- в) стійке фінансове становище позичальника.

34. Фінансовий стан позичальника, що відноситься до класу „А”, означає:

а) фінансова діяльність добра, що свідчить про можливість своєчасного виконання зобов'язань за фінансовими операціями і можливість її утримання на такому рівні надалі;

б) фінансова діяльність клієнта добра, але ймовірність підтримування її на цьому рівні протягом тривалого часу є низькою;

в) фінансова діяльність задовільна і потребує більш детального контролю, ймовірність несвоєчасного погашення заборгованості в повній сумі та в строки, передбачені договором.

35. Принцип платності означає, що:

- а) позичальник сплачує проценти банку за користування кредитом;
- б) банк одержує комісійну винагороду від позичальника за оформлення кредитної угоди;
- в) банк несе витрати в процесі здійснення кредитних операцій.

36. Контроль за цільовим використанням кредитних коштів здійснює:

- а) банк;
- б) клієнт (позичальник);
- в) податкова адміністрація.

37. Гарантія як спосіб захисту від кредитного ризику – це:

- а) зобов'язання третьої особи погасити борг позичальника у випадку його неплатоспроможності;
- б) послуга, яку надає банк юридичним і фізичним особам;
- в) гарантійний лист позичальника своєчасно погасити кредит і проценти.

38. Кредитна лінія, яку банк відкриває для оплати поставок в межах одного контракту, що реалізується протягом тривалого періоду є:

- а) підтвердженою;
- б) з повідомленням;
- в) рамковою;
- г) не відновлюваною;
- д) револьверною.

39. Кредит, що передбачає паритетний розподіл ризиків між учасниками проекту, за умовами якого вони приймають відповідальність за фіксовані в контрактах комерційні зобов'язання; за ризики, що виникають внаслідок їх діяльності, є кредитом:

- а) без права регресу;
- б) з частковим регресом;
- в) з повним регресом;
- г) на консорціальних засадах.

40. Іпотечний кредит – це:

- а) відносини між юридичними особами, які виникають у разі оренди майна і супроводжуються укладанням лізингової угоди;
- б) кредит, який надається тільки в національній грошовій одиниці фізичним особам – резидентам України на придбання споживчих товарів тривалого користування та послуг;
- в) особливий вид економічний відносин з приводу надання кредитів під заставу нерухомого майна;
- г) кредит, що надається шляхом акумулювання кредитних ресурсів у визначеному банку з подальшим наданням їх суб'єктам господарської діяльності.

41. Розмір позики, що встановлюється у відсотковому відношенні до вартості заставлених цінних паперів і відображає ризик банку по окремим видам цінних паперів, складає під заставу державних цінних паперів:

- а) 60% заставної вартості;
- б) 70% заставної вартості;
- в) 80% заставної вартості;
- г) 90% заставної вартості.

42. Відношення високоліквідних активів до короткострокових зобов'язань, що характеризує платоспроможність позичальника, це:

- а) коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- б) коефіцієнт поточної ліквідності;
- в) коефіцієнт загальної ліквідності.

43. Сукупна заборгованість по кредитах, облікованих векселях і 100% суми позабалансових зобов'язань, що видані одному позичальника, не повинна перевищувати:

- а) 10% власного капіталу комерційного банку;
- б) 25% власного капіталу комерційного банку;
- в) 50% власного капіталу комерційного банку.

44. Оцінка стану обслуговування заборгованості за станом погашення клієнтом - фізичною особою заборгованості та процентів за нею є "слабкою":

- а) якщо, заборгованість за фінансовою операцією й процентами за нею сплачуються в установлені строки або з максимальною затримкою до семи календарних днів;
- б) заборгованість за фінансовою операцією прострочена від 8 до 90 днів та проценти за нею сплачуються із затримкою від 8 до 30 днів;
- в) заборгованість за фінансовою операцією прострочена понад 90 днів.

45. Стратегія управління відсотковим ризиком через розрив в активах та пасивах (ген), який впливає на рівень відсоткових ставок, передбачає, що в умовах коли існують низькі відсоткові ставки і очікується їх зростання слід:

- а) збільшити частку кредитів з фіксованою ставкою;
- б) зменшити частку кредитів з фіксованою ставкою.

46. Коефіцієнт платоспроможності родини, що відбиває відношення сукупного місячного доходу родини до всіх місячних витрат, включаючи витрати по кредиту, не повинен бути меншим за:

- а) 1,0; б) 1,3; в) 1,5; г) 2,0.

47. Фінансовий коефіцієнт, що відображає частку власних коштів позичальника та характеризує його незалежність від позичених коштів, є коефіцієнтом:

- б) 1736,11 грн.;
- в) 1925,14 грн.
- г) 2083,33 грн.

56. Кредит в розмірі 100 тис. грн. виданий на рік під 25% річних. За умови одноразового погашення кредиту у кінці терміну і щомісячній виплаті відсотків, їх розмір за один місяць становитиме:

- а) 1250,15 грн.;
- б) 1736,11 грн.;
- в) 2083,33 грн.;
- г) 6250 грн.

57. Банком надано кредит на суму 3 млн. грн. строком на 3 роки під 8% річних. Погашення боргу проводиться рівними щорічними виплатами в кінці року, включаючи погашення основної суми боргу та відсоткових платежів. Нарахування відсотків проводиться раз на рік. Щорічна виплата становитиме:

- а) 1 млн. 164 тис. грн.;
- б) 1 млн. 240 тис. грн.;
- в) 864 тис. грн.;
- г) 240 тис. грн.

58. Банком надано кредит на суму 3 млн. грн. строком на 3 роки під 8% річних. Погашення боргу проводиться рівними щорічними виплатами в кінці року, включаючи погашення основної суми боргу та відсоткових платежів. Нарахування відсотків проводиться раз на рік. Залишок невиплаченого боргу на початок 3 року становитиме:

- а) 2 млн. грн.;
- б) 1 млн. 164 тис. грн.;
- в) 1 млн. 78 тис. грн.;
- г) 864 тис. грн.

59. Під заставу підприємство отримало кредит на суму 90 тис. грн. на один рік під 12% річних. Погашення основного боргу та виплата відсотків передбачаються рівномірно щоквартально. Величина щоквартальних строкових виплат становитиме:

- а) 18 тис. грн.;
- б) 22 тис. 500 грн.;
- в) 24 тис. 214 грн.;
- г) 24 тис. 300 грн.

60. Кредит в розмірі 100 тис. грн. видано на рік під 25% річних. Погашення основної суми боргу відбувається рівномірно щоквартально, одночасно зі сплатою відсотковий за той же період. Відсотки за другий квартал становитимуть:

- а) 2083,33 грн.;
- б) 3125 грн.;
- в) 4687,50 грн.;
- г) 6250 грн.

61. *За формою власності комерційні банки можуть бути:*

- а) універсальними;
- б) унітарними;
- в) міжнародними;
- г) корпоративними.

62. *Банки, що обмежують свою діяльність вузьким колом операцій або обслуговують окремі галузі економіки:*

- а) багатофілійні;
- б) спеціалізовані;
- в) універсальні.

63. *Рішення про надання комерційному банку ліцензії на здійснення банківських операцій приймається протягом:*

- а) місяця з дня подання пакету документів до РУ НБУ;
- б) двох тижнів з дня подання документів до центрального апарату НБУ;
- в) місяця з дня подання пакету документів і висновку РУ НБУ до центрального апарату НБУ.

Змістовий модуль II. Організація розрахунково-касового обслуговування клієнтів

Тема 5. Організація безготівкових розрахунків та обслуговування безготівкового платіжного обороту в Україні

Контрольні питання до семінарського заняття:

1. Принципи здійснення розрахунково-касових операцій в комерційних банках.
2. Форми і способи безготівкових розрахунків. Які платіжні інструменти їх супроводжують?
3. Види рахунків, порядок їх відкриття та обслуговування. Суть міжбанківських розрахунків.
4. Кореспондентські відносини банків.
5. Призначення та структура СЕП.
6. Міжнародні платіжні системи. Їх діяльність в Україні?
7. Розрахунки з використанням платіжних карток.

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання:

1. Порядок інкасування грошової виручки підприємств та організацій.
2. Відповідальність банку за проведення розрахунків.

Практичні завдання для самостійної роботи:

Завдання 1. Меблева фабрика 8 квітня звернулась до КБ „Дніпро” у Києві з проханням відкрити такі акредитиви:

- №1 – для розрахунків із Волинським ліспромгоспом на суму 850 тис.грн., банк якого розташований в луцьку;
- № 2 – для розрахунків із Херсонським бавовняним комбінатом на 200 тис. грн.;
- № 3 – для розрахунків із Дніпрровською торгівельною базою на 60 тис. грн.

У договорах між заявником та бенефеціаром передбачається, що акредитиви виставляються безвідкличні з депонуванням коштів у виконуючих банках.

КБ „Дніпро”, перевіряючи заяви на відкриття акредитивів, установив, що в заявах № 1,2 відсутні вказівки про те, що акредитиви безвідкличні, а в акредитивній заяві № 3 зазначено, що він є відкличним. На поточному рахунку меблевої фабрики станом на 8 квітня перебувало 900 тис. грн., претензій до поточного рахунку не було. Нормативний строк проходження документів спецзв’язком між банком – емітентом і виконуючим банками становить 4 дні.

Розкрийте сутність видів акредитивів, наведених в умові задачі. Укажіть строки дії акредитивів.

Які дії повинен учинити банк „Дніпро” із заявками меблевої фабрики?

Які записи за рахунками має зробити банк?

Чи дозволено виставляти акредитив за рахунок власних коштів та банківського кредиту одночасно?

Завдання 2. До Луцького банку „Полісся” 15 квітня надійшли такі акредитивні заяви:

- № 1 – від деревообробного комбінату з Києва на 100 тис. грн. для розрахунків із лісгоспом за деревину. Акредитив безвідкличний, із депонуванням коштів у виконуючому банку; умовою використання акредитиву є заборона його часткового використання постачальником;
- № 13 – від будівельно – монтажного управління з Полтави для розрахунків із цементним заводом на суму 80 тис. грн. Акредитив відкличний, непокритий;
- № 20 – від Сумського заводу на адресу заводу „Луцьккабель” для розрахунків за кабельну продукцію. Акредитив безвідкличний, із покриттям у виконуючому банку, платежі за акредитивом проти залізничних квитанцій без акцепту уповноваженої особи покупця, сума акредитиву – 115 тис. грн.
- 17 квітня до банку „Полісся” надійшли від постачальників реєстри документів:
- від цементного заводу про відвантаження цементу на 60 тис. грн. з повідомленням про відмову цементного заводу від подальшого використання акредитиву;

• від заводу „Луцьккабель” про відвантаження продукції Сумському заводу на 115 тис. грн. НА реєстрах рахунків, які надав до банку завод „Луцьккабель”, були зроблені акцептовані написи уповноваженої особи заявника акредитиву.

Розкрийте зміст дій банку „Полісся” в М. Луцьку при одержанні заяв про виставлення акредитивів від банків – емітентів.

Визначте, що повинен зробити виконуючий банк, одержавши від постачальників реєстри документів та транспортні документи?

Укажіть, якими будуть дії виконуючого банку з невикористаним залишком акредитиву після закінчення його строку або відмови постачальника від подальшого використання акредитиву.

Опишіть позитивні та негативні властивості акредитивної форми розрахунків для банків та клієнтів.

Завдання 3. 9 грудня комерційним банком „Кріс” були видані кошти:

- акціонерному товариству „Прогрес” – 8,5 тис. грн. для виплати заробітної плати;
- АТ „Київ – Млин” – 4 тис. грн. для закупівлі пшениці;
- взуттєвій фабриці № 1 – 1 тис. грн. на господарські витрати;
- економісту банку Захарчуку Т.В. – 100 грн. аванс на витрати по відрядженню.

Якими документами оформлюються видаткові касові операції?

Який порядок документообігу при видачі грошей з каси банку?

Який контроль при сплаті грошових чеків здійснюють: економіст обліково – операційного відділу, контролер та касир банку?

Укажіть особливості здійснення видаткової операції для фізичних та юридичних осіб.

Які дії клієнта у разі нестачі виданих коштів із вини банку?

Завдання 4. Фабрика „Ласунчик” подала до комерційного банку „Віват” заяву на видачу лімітованої чекової книжки та платіжні доручення на перерахування суми ліміту 40 тис. грн. та плати за бланк чекової книжки 20 грн.

4 квітня поточного року до КБ „Вів ат” надійшов чек від цукрового заводу, виписаний фабрикою „Ласунчик” 20 березня поточного року.

Визначте, чи буде прийнятий банком чек до оплати?

Дослідіть процедуру видачі коштів на основі використання чекової книжки.

Завдання 5. Клієнти банку звернулися з проханням до працівника банку, щоб він з огляду на специфіку їх діяльності запропонував їм використання однієї з форм безготівкових розрахунків або способу платежу:

- швейна фірма „Маяк” – із текстильною фабрикою за фактично відвантажену тканину;
- молокозавод – із спеціалізованим магазином „Молоко” за поставки молочної продукції;

- меблева фірма „Карпати” – із лісгоспами, які розташовані в іншій місцевості і з якими фірма має разові господарські зв'язки за лісопродукцією;
- фірма „Весна” – із бюджетом за внесками до нього сум податків, зборів, інших обов'язкових платежів;
- домобудівний комбінат – із метало базою для завершення розрахунків за актом звірки взаємної заборгованості підприємств.

Пояснити, які форми розрахунків або спосіб платежу доцільно використовувати в кожному конкретному разі. Пояснити, чому.

Завдання 6. У банк „Галичина” звернувся Петренко Ігор Григорович, на рахунок якого не надійшла сума перерахованої заробітної плати, хоча всі документи оформлено. Перевіркою з'ясовано, що сума випадково зарахована на інший рахунок іншого вкладника.

Вказати, які будуть дії працівника банку в цьому випадку.

Завдання 7. Заповніть бланки документів:

• ТОВ „Приморське”, яке обслуговується у Керченському відділенні УСБ 20.01.2005 р. уклало договір № 16 з приватною фірмою „Продсервіс” на поставку рибних консервів на суму 1482,25 грн. у порядку попередньої оплати. Фірма „Продсервіс” має поточний рахунок у АКБ „Вів ат” м. Харкова № 26004652386942, МФО 351533, ідентифікаційний код 29664488. МФО УСБ – 328, поточний рахунок 2600468153, ідентифікаційний номер – 14117333. (платіжне доручення).

• ТОВ „Медтехніка” має заплатити 270 грн. за користування гарячою водою, „Харківкомунпромводу” за січень 2005 року. Платник має такі реквізити: Ідентифікаційний код – 14118966, Ексоцбанк у м. Харкові; р/р 26004659782311; МФО 651536. Реквізити одержувача: ідентифікаційний код 15669263; АКБ „Кредит форум” у м. Харкові; р/р 2600990300077; МФО 278104. (вимога – доручення).

• Автобаза № 5, що обслуговується у Подільському УСБ м. Києва (МФО 322078) бажає відкрити акредитив на користь нафтобази № 3 (код 34567890), що має рахунок у ХОД АК УСБ у м. Харкові (МФО 351016) на суму 14768 грн., для оплати за нафтопродукти обсягом 3 т. (договір № 7 від 05.02.2006 р.). (заява на акредитив).

Завдання 8. Навести схему здійснення платежу при розрахунках: а) платіжними дорученнями; б) чеками при обслуговуванні продавця і покупця різними установами банків; в) за покритим акредитивом, відкритим у виконуючому банку.

Завдання 9. Фабрика звернулася до банку в Києві з проханням відкрити акредитив для розрахунків з Чернігівським постачальником на суму 250 тис. грн, банк якого розміщений в Чернігові.

- У чому полягає сутність розрахунків акредитивами ?
- Яким видом акредитива Ви порекомендуєте оформити розрахунки клієнтам ? Чому ?
- Чи дозволяється виставляти акредитив за рахунок власних коштів та

банківського кредиту одночасно ?

Теми рефератів:

1. Характеристика платіжних систем, що використовуються в Україні для забезпечення проведення розрахунків на її території та за її межами.
2. Форми безготівкових розрахунків.
3. Особливості міжбанківських розрахунків.
4. Проблеми емісії банкнот в Україні та шляхи їх вирішення.
5. Платіжна система України: історія створення і перспективи розвитку.
6. Міжнародні платіжні системи та їх діяльність в Україні.

Література [3; 4; 8; 14; 15; 22; 25; 29; 40–45; 54; 63; 64; 72; 73]

Тема 6 . Касові операції банків та обслуговування готівкового платіжного обороту в Україні

Контрольні питання до семінарського заняття:

1. Сутність касових операцій.
2. Порядок документарного оформлення надходження та видачі готівки через каси банку.
3. Прогнозування комерційним банком потреби в готівці для нормального безперервного обслуговування клієнтури.
4. Характеристика умов організації готівкових розрахунків з точки зору чинного законодавства та нормативних вимог Національного банку України.
5. Принципи організації готівкових міжгосподарських розрахунків в Україні.
6. Контроль за дотриманням касової дисципліни клієнтів.

Теми рефератів:

1. Порядок функціонування кас підприємств та організацій.
2. Встановлення лімітів кас.
3. Порядок здавання готівкової виручки в обслуговуючий банк.
4. Операційна каса комерційного банку та порядок її функціонування.
5. Контроль за дотриманням вимог щодо організації касових операцій та готівкових розрахунків суб'єктів господарювання.

Література [3; 4; 11; 12; 19; 22; 40–45; 54; 63; 64; 72; 73]

Тема 7 . Організація міжнародних розрахунково-кредитних операцій в банку

Контрольні питання до семінарського заняття:

1. Суб'єкти міжнародних розрахунків.
2. Регулювання міжнародних розрахунків міжнародними нормами.
2. Види міжнародних розрахунків.

3. Принципи організації міжнародних розрахункових операцій.
4. Способи платежів.
5. Роль національних і колективних валют в міжнародних розрахунках.
6. Валютно-фінансові та платіжні умови міжнародних контрактів як основа міжнародних розрахункових операцій.
7. Валюта ціни і валюта платежу.
8. Роль банків у міжнародних розрахунках.
9. Міжбанківські кореспондентські відносини.
10. Система СВІФТ і принципи її функціонування в міжнародних розрахунках.
11. Види документів, які використовуються при міжнародних розрахунках.
12. Характеристика комерційних, фінансових, транспортних, страхових документів.
13. Особливості оформлення та руху документів при здійсненні міжнародних розрахунків.
14. Особливості використання у міжнародній комерційній діяльності основних форм розрахунків.
15. Авансові платежі.
16. Платіж за відкритим рахунком.
17. Банківський переказ.
18. Розрахунки з використанням векселя. Витрати учасників розрахункової операції з використанням векселів.
19. Документарний акредитив, його види та форми (покритий та непокритий, відзивний та безвідзивний; підтверджений тощо), конструкції акредитиву.
20. Складові операції з розрахунків документарним акредитивом: узгодження умов, відкриття та виконання.
21. Акредитивне доручення.
22. Витрати учасників розрахункової операції з використанням акредитивів.
23. Документране інкасо, його види і форми. Основні складові операції з розрахунків документарним інкасо.
24. Витрати учасників розрахункової операції з використанням інкасо.

Дискусійні питання до семінарського заняття:

1. Чинники, що впливають на стан та розвиток міжнародних розрахунків.
2. Роль двосторонніх угод у розвитку міжнародних валютних відносин.
3. Особливості регулювання міжнародних розрахункових операцій в Україні: фактори, що визначають; оцінка ефективності.
4. Переваги та недоліки використання недокументарних форм у міжнародних розрахунках.
5. Переваги та недоліки використання документарного акредитива в міжнародних розрахунках.

Практичне завдання для самостійної роботи:

Завдання 1. Банк-нерезидент (резидент) Латвії звернувся з проханням в уповноважений банк України відкрити кореспондентський рахунок у гривнях.

Необхідно визначити:

- 1) перелік документів, які потрібні для відкриття кореспондентського рахунку банку-кореспонденту;
- 2) чи мають право філії уповноважених банків України відкривати кореспондентські рахунки в гривні банкам-нерезидентам;
- 3) чи має право банк-нерезидент за рахунок коштів його клієнтів на кореспондентському рахунку цього банку в гривні (в уповноваженому банку України) купити на міжбанківському валютному ринку України іноземну валюту. Якщо так, то на підставі яких документів;
- 4) як зміниться перелік документів, що подаються для відкриття кореспондентського рахунку, якщо з проханням звернеться банк-резидент Німеччини.

Завдання 2. До Обласного управління Ощадбанку України, звернулося ТОВ “Мрія” з проханням відкрити йому поточний валютний рахунок у долларах США. Необхідно скласти перелік необхідних документів для відкриття поточного валютного рахунку в доларах США;

Дати відповіді на такі питання:

- чи існують обмеження відповідно до законодавства України щодо кількості рахунків, відкритих для юридичних осіб в іноземній валюті;
- чи мають право банки вести номерні (анонімні) рахунки; у яких випадках відповідно до законодавства України банк змінює рахунки клієнтів;
- чи формуються у даному випадку нові справи з юридичного оформлення рахунків.

Завдання 3. Користуючись відповідними нормативно-правовими актами НБУ, дати ґрунтовну відповідь на питання:

- 1) У яких випадках банк відповідно до законодавства зобов’язаний ідентифікувати клієнтів з метою запобігання використанню банківської системи для легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом?
- 2) Хто приймає рішення про необхідність надання уповноваженому органу інформації про фінансові операції? Протягом якого періоду вони підлягають внутрішньому фінансовому моніторингу?

Завдання 4. Скласти словник з таких термінів: довіритель, банк-ремітент, інкасуєчий банк, представляючий банк, авізований акредитив, аккредитив з червоним застереженням, револьверний акредитив.

Завдання 5. Скласти порівняльну характеристику інкасової форми розрахунків, розрахунків за допомогою документарного аккредитива за сукупністю переваг або недоліків для експортера чи імпортера.

Завдання 6. У роботі банків з документарними інкасо трапляються такі випадки:

- 1) Клієнт подав банку-ремітенту пакет фінансових та комерційних документів для їх вручення проти отримання платежу за експортовану продукцію. В інкасовому дорученні було виявлено неточну адресу платника

(імпортера). Імпортер запропонував провести розрахунки частковими платежами представляючому банку, обґрунтовуючи це кризовим станом галузі.

2) Відділення банку передало своєму клієнту “під розписку” повний набір супровідних документів і перевідний вексель з терміном оплати через 60 днів після пред’явлення. Протягом трьох місяців від клієнта не надійшло ні акцепту, ні платежу.

Своєю перевіркою банк встановив, що клієнт вже продав майже половину одержаних товарів, а залишок перебуває на його складі. Водночас клієнт заявив, що, оскільки товари не відповідають специфікації замовлення на поставку, він має намір повернути їх закордонному постачальнику. Клієнт згоден оплатити лише половину суми цього векселя, щоб відшкодувати вартість проданих товарів.

Необхідно, посилаючись на відповідні статті “Уніфікованих правил”, пояснити дії, які має здійснювати інкасуєний та представляючий (авізуєний) банк за вказаних обставин.

Завдання 7. При здійсненні зовнішньоекономічної угоди як форму розрахунку було обрано відкличний акредитив. Банк імпортера, що знаходиться в США, тимчасово припинив свою діяльність у зв’язку з оголошенням у країні надзвичайного стану внаслідок стихійного лиха, про що повідомив учасників акредитива. Після відновлення діяльності банку імпортера строк сплати за акредитивом завершився. Учасники розрахунків за даним акредитивом висувують претензії до банку щодо невиконання платежу на рахунок бенефіціара.

Посилаючись на відповідні статті “Уніфікованих правил та звичаїв для документарних акредитивів” дати відповіді на такі питання:

1) Чи несе відповідальність за невиконання платежу за акредитивом банк імпортера при вищезазначених обставинах?

2) Якими мають бути дії інших учасників акредитивної форми розрахунків при визначених обставинах?

Завдання 8. До авізуєного банку надійшла інструкція від банку кореспондента щодо відкриття акредитива на користь експортера “А”, але не точно були вказані поштові адреси контрагентів зовнішньоекономічної угоди.

Пояснити дії авізуєного банку в окремій ситуації, посилаючись на відповідні статті “Уніфікованих правил та звичаїв для документарних акредитивів”.

Експортер відгукнувся на термінове прохання імпортера і відправив йому товари літаком, а не пароплавом, як це передбачалося умовами акредитива. Потім він звернувся зі скаргою, що документи, представлені ним для оплати з акредитива, не прийняті банком, оскільки замість коносаментів він подав авіатранспортну накладну.

Необхідно дати відповідь на скаргу, а також детально пояснити клієнту можливі шляхи виходу із такої ситуації.

Завдання 9. Клієнт банку уклав експортну угоду з іноземною фірмою на постачання своєї продукції на умовах документарного інкасо. З цієї фірмою він працює вперше, її платоспроможність та кредитна історія невідомі.

Необхідно визначити:

- 1) використання яких видів банківської гарантії є доцільним в наведених випадках;
- 2) охарактеризувати механізм роботи банку при наданні гарантій такого типу.

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання:

1. Умови відкриття , ведення та закриття валютних рахунків.
2. Ризики в зовнішньоекономічній діяльності та їх урахування в міжнародних розрахунках.
3. Розрахунки з використанням чеків.
4. Техніка здійснення розрахунків з використанням пластикових карток.

Теми рефератів:

1. Валютно-фінансові та платіжні умови міжнародних контрактів.
2. Ризики в зовнішньоекономічній діяльності та їх урахування в міжнародних розрахунках.
3. Міжбанківські кореспондентські відносини.
4. Система SWIFT і принципи її функціонування в міжнародних розрахунках.
5. Значення системи SWIFT в організації міжнародних розрахунків.
6. Регулювання міжнародних розрахункових операцій в Україні.
7. Вплив державного регулювання на здійснення міжнародних розрахунків.
8. Конструкції операцій розрахунку з використанням документарного акредитива.
9. Вексель у системі міжнародних розрахунків.
10. Умови відкриття та обслуговування акредитивів відповідно до національного законодавства.
11. Платіжні документи, що використовуються при проведенні розрахунків.
12. Характеристика комерційних документів, що використовуються при проведенні розрахунків.
13. Способи страхування експортних кредитів.
14. Правове забезпечення банківських гарантій.
15. Роль кредиту при здійсненні міжнародних розрахунків, його види та зв'язок з умовами платежу.
16. Лізинг у фінансуванні зовнішньоекономічної діяльності.
17. Банківське кредитування розрахунків за імпортом.
18. Банківське кредитування розрахунків за експортом.
19. Ризики факторингового кредитування та основні шляхи його зниження.
20. Форфейтингове кредитування: сутність, переваги та недоліки, особливості в міжнародній практиці.
21. Механізм здійснення форфейтингових операцій у банку. Встановлення плати за кредитування.
22. Основні види ризиків, що притаманні форфейтинговим операціям та

шляхи їх мінімізації.

23. Валютна позиція та принципи її регулювання.
24. Валютний арбітраж: види, особливості реалізації та оцінка обсягів прибутків та збитків
25. Валютні свопи і практика укладення угод своп.
26. Валютні угоди з негайною поставкою: сутність, особливості, розрахунки та умови застосування операцій типу “спот” та їх різновидів.
27. Відсоткові ставки за депозитами в іноземній валюті та фактори що їх формують.
28. Документообіг при здійсненні валютних операцій на вітчизняному валютному ринку.
29. Застосування термінових валютних угод форвардного типу як засіб страхування валютного ризику.
30. Заходи впливу на валютний курс держави та окремих суб’єктів валютних ринків, механізми їх реалізації.
31. Клірингові валюти і клірингові угоди. Роль клірингових операцій у розвитку міжнародних економічних зв’язків.
32. Конверсійні валютні операції банків.
33. Механізм встановлення обмінного курсу в сучасних умовах, проаналізувати його різновиди.
34. Операції з валютними ф’ючерсами.
35. Операції купівлі валюти під експортно-імпортні контракти на міжбанківському валютному ринку.
36. Організація міжнародних валютних операцій комерційних банків.
37. Організація торгівлі опціонними контрактами та система маржі.
38. Особливості функціонування ф’ючерсного ринку.
39. Спекулятивні операції на валютних ринках.
40. Сутність та класифікація валютних операцій банків.
41. Сутність, види та цілі конверсійних операцій.
42. Суть та необхідність політики обмінного курсу.
43. Теорія паритетів купівельної спроможності, її особливості та можливості практичного застосування.
44. Фактори, що визначають розмір маржі при котируванні.
45. Фактори, які покладені в основу визначення групи конвертованості, характеристика груп.
46. Форвардний курс, принципи його формування і фактори, що впливають на його динаміку.
47. Характеристика видів та режимів валютного курсу.
48. Чинники, що визначають динаміку валютних курсів. Механізми впливу на валютний курс.

Література [3; 8; 10; 27-33; 40-45; 48; 49; 57; 65–67; 69]

Тестове завдання до модуля II

1. Якщо валютні кредити надані резидентам України комерційними банками за рахунок іноземної валюти, залученої від іноземних кредиторів, то при настанні строку повернення конвертація здійснюється без обмежень:

- б) неправильно; б) правильно.**

2. Різновид факторингу, що не дозволяє повернути постачальнику неоплачені покупцем боргові зобов'язання і вимагати від нього повернення грошових коштів фактору, тобто коли постачальник приймає на себе частину ризику, що пов'язана з невиплатою боргу покупцем, це:

- а) конвенційним факторином;
- б) конфіденційним факторингом;
- в) факторингом без права регреса;
- г) факторинг з правом регреса;
- д) непрямим факторингом.

3. *Різновид факторингу, що не дозволяє повернути постачальнику неоплачені покупцем боргові зобов'язання і вимагати від нього повернення грошових коштів фактору, тобто коли постачальник приймає на себе частину ризику, що пов'язана з невиплатою боргу покупцем, це:*

- а) конвенційним факторином;
- б) конфіденційним факторингом;
- в) факторингом без права регреса;
- г) факторинг з правом регреса;
- д) непрямим факторингом.

4. Фінансова діяльність в сфері міжнародного середньострокового фінансування, при якому експортер продає без права регреса, фінансовому посереднику боргове зобов'язання іноземного покупця у вигляді простого чи перевідного векселя з авалем:

- а) факторинг; б) форфейтинг.

5. Угода лізингу класифікується як фінансовий лізинг, якщо:

- а) за термін дії угоди амортизується не менше 60% вартості об'єкту;
- б) за термін дії угоди амортизується не менше 75% вартості об'єкту;
- в) за термін дії угоди амортизується не менше 90% вартості об'єкту;
- г) об'єкт не може бути переданий в лізинг іншій особі через особливі характеристики.

6. До якої форми кредиту слід віднести відстрочку платежу постачальником за відвантажені товари, яку він надав покупцеві:

- б) державний; в) споживчий;
в) комерційний; г) банківський.

7. *Кредитна лінія, яку банк відкриває для оплати поставок в межах одного контракту, що реалізується протягом тривалого періоду є:*

а) підтвердженою;	г) з повідомленням;
б) рамковою;	д) не відновлюваною;
в) револьверною.	

8. *Форма забезпечення, згідно з якою позичальник переуступає банку дебіторську заборгованість, внаслідок чого надходження від замовника (покупця) передаються банку в рахунок погашення заборгованості, є:*

б) гарантією (порукою);	в) цесією;
в) концесією;	г) заставою.

9. *Фінансування складних крупно масштабних об'єктів, що передбачає участь декількох компаній постачальників, лізингодавців чи залучення кредитних ресурсів кількох банків для придбання об'єкта лізингу, відповідає лізингу:*

а) с повним набором послуг;	д) зворотнім;
б) розподільним;	є) непрямим;
в) прямим;	ж) оперативним;
г) фінансовим.	

10. *Лізинг, при якому власник майна передає право власності на нього майбутньому лізингодавцю на умовах купівлі-продажу і водночас виступає як користувач даного майна, є наступною формою лізингу:*

а) з повним набором послуг;	д) зворотнім;
б) розподільним;	є) непрямим;
в) прямим;	ж) оперативним;
г) фінансовим.	

11. *Позичка, що надається експортером однієї країни, імпортеру іншої у вигляді відстрочки платежу за поставлені товари, що оформлюється, як правило, векселем або надається по відкритому рахунку, це:*

а) державний;	в) споживчий;	
б) фірмовий;	г) банківський;	д) овердрафт.

12. *Надання права виставляти в межах певної суми платіжні доручення на даного клієнта банку понад залишок на його рахунку, є:*

а) державний;	в) споживчий;	
в) фірмовий;	г) банківський;	д) овердрафт.

13. *До методів короткострокового кредитування експортерів належать:*

а) аванс під інкасо;	б) урахування векселів;
в) овердрафт;	г) лізинг;

- д) фарфейтинг;
- ж) а, б і в;

- є) б і в;
- з) всі перераховані.

14. До фірмового кредиту, що передбачає фінансування експортеру належить:

- а) вексельний;
- б) кредит за відкритим рахунком;
- в) купівельний аванс.

15. Кредит, що полягає у тому, що він може використовуватися лише для закупівлі товару в країні кредитора, та надається банком експортера банку імпортера чи безпосередньо імпортеру, є:

- а) фінансовим;
- б) експортним;
- в) імпортним.

16. До платіжних умов, які є визначальними при кредитуванні імпорту, відносять:

- а) платіж на основі акредитива (акредитив з відстрочкою);
- б) інкасо (документи проти платежу);
- в) інкасо (документи проти акцепту).

17. Спосіб платежу, за якого покупець сплачує суму, обумовлену в контракті, через певний час після його поставки, є:

- а) авансовий платіж;
- б) платіж у кредит;
- в) платіж готівкою;
- г) відкритий рахунок.

18. Валюта ціни і валюта платежу, це:

- а) обов'язково одна і та сама вільноконвертована валюта в якій оплачуються зобов'язання покупця;
- б) обов'язково одна і та сама валюта в якій оплачуються зобов'язання покупця;
- в) можуть бути дві різні валюти, одна з яких є вільноконвертованою.

19. Ціна товару, що розраховується в момент виконання контракту шляхом перегляду базисної ціни з урахуванням змін ціноутворюючих елементів під час виконання контракту, є:

- а) твердою;
- б) змінною;
- в) рухливою.

20. Способи оформлення, передання й оплати товаророзпорядчих і платіжних документів, які використовуються в міжнародній комерційній та банківській практиці при здійсненні розрахунків у зовнішньої торгівлі, це:

- а) базові умови поставки;
- б) способи платежу;
- в) умови платежу;
- г) форма розрахунків.

21. Сферами діяльності системи SWIFT є:

- а) системи виконання банківських інструкцій, повідомлень, розрахунків при здійсненні платежів;
- б) системи виконання клірингу при здійсненні платежів;
- в) системи підтримки торгівельних підтверджень, клірингу та розрахунків за цінними паперами;
- г) системи підтримки повідомлень підтвердження, відповідностей при здійсненні операцій з іноземною валютою;
- д) відповіді а і б;
- е) відповіді а і г;
- ж) відповіді а, в і г;
- з) відповіді а, б, в і г;
- и) відповіді б, в і г.

22. *Об'єднана група умов поставок, за якими продавець повинен забезпечити перевезення продукції, але не зобов'язаний брати на себе ризик випадкової загибелі чи псування товару, або нести будь-які додаткові витрати, що можуть виникнути після відвантаження товару, відповідає групі:*

- а) Е; б) F; в) С; г) D.

23. *Зобов'язання банку здійснити за дорученням імпортера оплату платіжних документів експортера чи акцепт його тратти (при продажі товарів в кредит) в межах обумовленої суми й терміну, за умови надання банку заздалегідь обумовлених документів, відповідає такій формі розрахунків як:*

- а) аванс; б) інкасо; в) відкритий рахунок; г) аккредитив.

24. *Форма розрахунків, що характеризується найвищим рівнем ризику експортера, яка використовується між постійними контрагентами, всередині фірм, транснаціональних компаній, при комісійній торгівлі в формі консигнації, при багаторазових поставках однорідних товарів, це:*

- а) аванс; б) інкасо; в) відкритий рахунок; г) аккредитив.

25. *Банківська операція, за допомогою якої банк за дорученням свого клієнта (експортера) отримує на основі розрахункових документів суму коштів, що йому належать, від платника (імпортера) за відвантажені йому товари чи надані послуги і зараховує ці кошти на рахунок клієнта-експортера у себе в банку, відповідає такій формі міжнародних розрахунків як:*

- а) аванс; б) інкасо; в) відкритий рахунок; г) аккредитив.

26. *Недокументарними формами міжнародних розрахунків є:*

- а) аванс;
- б) інкасо;
- в) відкритий рахунок;
- г) аккредитив;

- д) а і в,
- е) а, в і г;
- ж) б і г.

27. *Такий недолік, як уповільнення обігу капіталу експортера, що може викликати необхідність використання банківського кредиту, а також до значних обсягів роботи з обліку продажу, характерно для такої форми розрахунків, як:*

- а) аванс;
- б) інкасо;
- в) відкритий рахунок;
- г) аккредитив.

28. *Аккредитив, при відкритті якого банк покупця перераховує кошти платника на окремий рахунок, що відкривається в банку постачальника (покупця), є:*

- а) безвізлічним аккредитивом;
- б) перевідним аккредитивом;
- в) непідтвердженим аккредитивом;
- г) документарним аккредитивом.
- д) револьверним аккредитивом;
- е) підтвердженим аккредитивом;
- ж) покритим аккредитивом;

29. *Рахунок відкритий вітчизняним банком в іноземному банку-кореспонденті для проведення міжнародних розрахунків, є рахунком:*

- а) Ностро;
- б) Лоро.

30. *Документ, що підтверджує право утримувача розпоряджатися вантажем, що вказаний в цьому документі:*

- а) комерційний вексель;
- б) авізо;
- в) коносамент;
- г) акцепт;
- д) індосамент.

31. *Аккредитив, за яким банк-кореспондент авізує бенефіціару відкриття аккредитиву, але не бере ніякого власного зобов'язання щодо платежу за свій рахунок, є:*

- а) безвізлічним аккредитивом;
- б) перевідним аккредитивом;
- в) непідтвердженим аккредитивом;
- г) непокритим аккредитивом;
- д) револьверним аккредитивом;
- е) підтвердженим аккредитивом;
- ж) покритим аккредитивом;
- з) документарним аккредитивом.

32. *При проведенні документарного інкасо, можуть бути інкасовані:*

- а) і фінансові, і комерційні документи;
- б) фінансові документи без інкасування комерційних;
- в) тільки комерційні документи без інкасування фінансових;
- г) відповіді а і б ;
- д) відповіді а і в ;
- е) відповіді б і в.

33. *Банк, який обслуговує отримувача платежу за аккредитивною формою*

розрахунків

- а) банк бенефіціара; б) банк-емітент ;
- в) авізуючий банк; г) рамбурсуючий банк.

34. *Базова умова поставки, що передбачає обов'язок продавця забезпечити належну упаковку по правилам перевозу; здійснити експортні формальності для вивозу товару; доставити товар в порт призначення готовим для вивантажування з судна; відправити покупцеві рахунок - фактуру, коносамент або інший транспортний, документ, гарантуючий покупцеві отримання товару, відноситься до групи:*

- а) Е; б) F; в) C; г) D.

35. *Форма гарантії, договір, згідно з яким одна особа бере на себе перед кредитором відповідальність за виконання боржником зобов'язання у повному обсязі або тільки частково, це:*

- а) платіжне зобов'язання; б) поручительство; в) контрактна гарантія.

36. *Вид гарантії, що використовується при розрахунках за відкритим рахунком й у формі інкасо, при розрахунках на основі комерційного кредиту, і виставляються банком-гарантом в забезпечення зобов'язань покупців, є:*

- а) відклична гарантія; д) безвідклична гарантія;
- б) платіжна гарантія; є) контрактна гарантія;
- в) гарантія виконання; ж) умовна гарантія;
- г) безумовна гарантія.

37. *Метою арбітражних операцій є:*

- а) страхування валютних ризиків;
- б) отримання прибутку за рахунок різниці у валютних курсах;
- в) підтримка національної грошової одиниці.

38. *Конверсійна угода типу „ТОД”:*

- а) це операція з датою валютування в день укладення угоди;
- б) це операція з датою валютування на наступний за днем укладення угоди робочий день;
- в) це операція з датою валютування на другий за днем укладення угоди робочий банківський день;
- г) це операція з датою валютування більше, ніж на 2 робочих банківських дні.

39. *Індивідуальної ліцензії НБУ потребують імпортні операції резидентів, які здійснюються на умовах відстрочки поставки, якщо така відстрочка з моменту здійснення авансового платежу(або виставлення векселя) перевищує:*

- а) 30 календарних днів;
- б) 90 календарних днів;
- в) 60 календарних днів;
- г) 180 календарних днів;

40. Нормативне значення загальної відкритої (довгої/короткої) валютної позиції банку має бути не більше:

- а) 10 відсотків;
- б) 20 відсотків;
- в) 30 відсотків.

41. Котирування при якому за одиницю приймається національна грошова одиниця, курс якої відображається в певній кількості іноземної валюти, є:

- а) прямим;
- б) непрямым.

42. Довга відкрита валютна позиція виникає тоді, коли:

- а) зобов'язання перевищує вимоги;
- б) вимоги перевищують зобов'язання.

43. Якщо валютні кредити надані резидентам України комерційними банками за рахунок іноземної валюти, залученої від іноземних кредиторів, то при настанні строку повернення конвертація здійснюється без обмежень:

- а) неправильно;
- б) правильно.

44. Валютна операція, що базується на різниці відсоткових ставок на різних ринках, яка полягає в отриманні кредиту на ринку з нижчими відсотковими ставками в водночас з розміщенням рівного капіталу на ринку з вищими процентними ставками, є операцією:

- а) депорт;
- б) депозитною;
- в) аутрайт.
- г) репорт;
- д) арбітражною;

45. Угода, за якої здійснюється продаж іноземної валюти на умовах „спот” одночасно з придбання тієї ж кількості валюти на умовах форвард, це операція:

- а) депорт;
- б) аутрайт;
- в) спот;
- г) репорт;
- д) своп;
- є) депозитна.

46. Поточні конверсійні операції на умовах спот здійснюються:

- а) з датою валютування на 2-ий робочий день, враховуючи день підписання угоди;
- б) з датою валютування на 2-ий робочий день, не враховуючи день підписання угоди;
- в) з датою валютування в термін понад 2 робочі дні з підписання угоди;
- г) з датою валютування в день заключення угоди.

47. Дата валютування - це:

- а) дата постачання коштів на рахунок контрагента;

- б) дата укладання угоди;
- в) фіксація курсу національної одиниці в іноземній валюті на певний момент.

48. *Розміщення валютних цінностей на рахунках та вкладах за межами України здійснюється на підставі:*

- а) індивідуальної ліцензії НБУ;
- б) генеральної ліцензії НБУ;
- в) не підлягає ліцензуванню.

49. *Резиденти, які купують іноземну валюту через уповноважені банки для забезпечення виконання зобов'язань перед нерезидентами, зобов'язані здійснювати перерахування таких сум:*

- а) не пізніше наступного робочого дня з моменту зарахування суми на валютний рахунок резидента;
- б) не пізніше 3-го робочого дня;
- в) не пізніше 5-го робочого дня;
- г) не пізніше 14-го робочого дня з моменту зарахування суми на валютний рахунок резидента.

50. *Ставка BID – це:*

- а) ставка, за якою банк здійснює котирування, залучаючи кошти в депозит;
- б) ставка, за якою банк здійснює котирування, пропонуючи кошти до розміщення.

51. *Валютні цінності - це:*

- а) офіційні запаси іноземної валюти в центральних банках та інших фінансово-кредитних установах;
- б) гроші іноземних держав та їхні золотовалютні резерви;
- в) цінності, відносно яких валютним законодавством країни встановлені певні обмеження щодо режиму обігу на території цієї держави.

52. *Дефіцит платіжного балансу країни призводить до:*

- а) подорожчання національної валюти;
- б) знецінення національної грошової одиниці;
- в) ніяких змін не відбувається.

53. *Зростання курсу національної валюти сприяє:*

- а) збільшенню обсягів імпорту та зменшенню обсягів експорту;
- б) збільшенню обсягів експорту та зменшенню обсягів імпорту;
- в) дефіциту платіжного балансу країни;
- г) скороченню золотовалютних резервів держави;
- д) збільшенню золотовалютних резервів держави.

54. *“Аутрайт” – це різновид:*

- а) операції “спот”;
- б) операції “своп”;
- в) угод з опціонами.
- г) операції “форвард”;
- д) ф’ючерських угод;

55. Комбінація двох протилежних конверсійних операцій з різними датами валютування, є операцією:

- а) депорт;
- б) аутрайт;
- в) спот;
- г) репорт;
- д) своп;
- є) депозитною.

56. Валютний курс – це:

- а) ціна, яка сплачується у власній валюті за одиницю іноземної валюти;
- б) курсове співвідношення при перерахунку цін та грошових сум з однієї валюти в іншу;
- в) курс, при якому попит і пропозиція валюти збігаються.

57. До валютних операцій, які підлягають ліцензуванню, належать:

- а) відкриття кореспондентських рахунків в уповноважених банках України;
- б) залучення та розміщення іноземної валюти на міжнародних ринках;
- в) залучення та розміщення іноземної валюти на валютному ринку України;
- г) неторговельні операції з валютними цінностями;
- д) усі перелічені вище операції.

58. Розрахунково - касові операції полягають:

- а) у наданні готівкових коштів клієнтам банку;
- б) у проведенні розрахунків з використанням банківських рахунків;
- в) у забезпеченні руху грошових коштів на рахунках клієнтів банків згідно з їхніми дорученнями.

59. Валюта з високою відсотковою ставкою на форвардному ринку продаватиметься по відношенню до валюти з низькою відсотковою ставкою:

- а) з премією;
- б) без змін;
- в) з дисконтом.

60. Платіжне доручення — це :

- а) письмовий документ, оформлений за стандартною формою, з дорученням клієнта банку, що його обслуговує, на перерахування вказаної суми коштів з його рахунку на рахунок одержувача ;
- б) письмовий документ, оформлений за стандартною формою, з дорученням клієнта банку, що його обслуговує, на списання вказаної суми коштів з рахунку торгового партнера;

в) письмовий документ, оформлений за стандартною формою, з дорученням клієнта банку, що його обслуговує, на зарахування вказаної суми коштів на його рахунок;

61. *Імпортні операції резидентів, що здійснюються на умовах відстрочення поставки (робіт, послуг), що імпортується, потребують індивідуальної ліцензії НБУ, якщо відстрочення перевищує:*

- а) 30 календарних днів з моменту здійснення авансового платежу;
- б) 90 календарних днів з моменту здійснення авансового платежу;
- в) 180 календарних днів з моменту здійснення авансового платежу.

62. *Чи може здійснюватись обмін валюти 3-ої групи класифікатора на валюту 1-ої групи Класифікатора на міжбанківському ринку України:*

- а) так, під час проведення Торгівельної сесії;
- б) так, в будь який час, якщо контрагенти мають індивідуальну ліцензію на проведення такої операції;
- в) ні.

63. *Суб'єкти валютного ринку України мають право на здійснення операцій з валютними деривативами:*

- а) так;
- б) ні;
- в) тільки з валютою 1-ої групи Класифікатора.

ТЛУМАЧНИЙ СЛОВНИК

Аваль – вексельна порука, згідно якої аваліст (особа, яка здійснює аваль, у тому числі банк) бере на себе відповідальність за оплату податкового векселя перед векселедержателем і яке оформляється гарантійним написом банку на векселі чи на спеціальному додатковому аркуші (алонж) окремо для кожного окремого примірника кожного векселя. Забороняється оформлення авалю одним документом більше ніж на один вексель.

Автораизація – процедура отримання дозволу на проведення операції із застосуванням платіжної картки.

Ануїтет – щомісячна грошова сума визначеного кредитором розміру, яка сплачується кредитору в рахунок погашення отриманого від нього кредиту, включає в себе відсотки. У страховій справі ануїтет також означає причину щорічних виплат по страхуванню ренти чи пенсій.

Акредитив (letter of credit) — 1) договір, що містить зобов'язання банку-емітента виконати з доручення клієнта платіж на користь бенефіціара, або доручення іншому банку (банкові-виконавцю) здійснити цей платіж; 2) розрахунковий документ з розпорядженням однієї кредитної установи іншій такій установі здійснити за рахунок спеціально задепонованих коштів оплату товарно-транспортних документів за відвантажений товар.

Акредитив безвідзивний — такий, що може бути змінений або анульований тільки за згодою на це бенефіціара.

Акредитив відзивний — такий, що може бути змінений або анульований банком-емітентом без попереднього повідомлення бенефіціара.

Акредитив непокритий — акредитив, оплата якого гарантується банком-емітентом за рахунок банківського кредиту в разі браку коштів на рахунку платника.

Акредитив покритий — акредитив, що передбачає попереднє депонування коштів платником.

Арбітражна угода – фінансова операція, яка передбачає одночасну купівлю та продаж певного фінансового інструмента (валюти, цінних паперів) на різних ринках з метою одержання прибутку від різниці в цінах.

Аутрайт – 1) терміновий курс валют при одиничних форвардних угодах, у якому враховано премію або знижку (дисконт). Якщо курс аутрайт вищий ніж *спот-курс*, то валюта котирується з премією; в протилежному випадку – з дисконтом. Зазвичай котирується не сам курс аутрайт, а *премія* чи *дисконт*. 2) одинична конверсійна термінова форвардна операція з датою валютування, відмінною від дати спот.

Базисна валюта – валюта, у порівнянні з якою котируються інші валюти в певній країні чи фінансовому центрі.

Базисний пункт (points, pips) – 1) останні дві цифри написання валютного курсу; сто пунктів складають фігуру; 2) показник, що використовується для характеристики різниці у відсоткових ставках, курсах валют тощо. Наприклад, зміна курсу євро до долара з 1,5864 до 1,5874 буде сприйнято як зростання

курсу євро на 10 пунктів, а зміна курсу 1,5864 до 1,5664 як падіння євро на дві фігури;

Базисний ризик – ризик несприятливих змін співвідношення між ф'ючерсною і поточною (спот) цінами в період дії строкового контракту.

Банк (bank) – юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги, відомості про яку внесені до державного реєстру банків. Банки в Україні створюються відповідно до Законів України «Про банки і банківську діяльність», «Про господарські товариства» та нормативно-правових актів Національного банку.

Учасниками банку можуть бути юридичні та фізичні особи, резиденти та нерезиденти, а також держава в особі Кабінету Міністрів України або уповноважені ним органи.

Організаційно-правовими формами створених в Україні банків є публічні акціонерні товариства або кооперативні банки. Вони можуть функціонувати як універсальні або як спеціалізовані.

Слово «банк» і похідні від нього дозволяється використовувати у назві лише тим юридичним особам, які зареєстровані Національним банком України в Державному реєстрі банків і мають банківську ліцензію.

Банк-кореспондент – банки в різних містах чи країнах, між якими існує домовленість про взаємовигідне обслуговування клієнтів.

Банк-кореспондент – банки в різних містах чи країнах, між якими існує домовленість про взаємовигідне обслуговування клієнтів.

Банківська діяльність (banking) – залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб.

Б.д. визначають через банківські послуги, які банк надає своїм клієнтам. Банк має право надавати банківські та інші фінансові послуги (крім послуг у сфері страхування).

Банк має право надавати своїм клієнтам (крім банків) фінансові послуги, в т.ч. шляхом укладення з юридичними особами (комерційними агентами) агентських договорів. Перелік таких фінансових послуг встановлюється Національним банком.

Крім надання фінансових послуг, банк може здійснювати діяльність щодо: 1) інвестицій; 2) випуску власних цінних паперів; 3) випуску, розповсюдження та проведення лотерей; 4) зберігання цінностей або надання в майновий найм (оренду) індивідуального банківського сейфа; 5) інкасації коштів і перевезення валютних цінностей; 6) ведення реєстрів власників іменних цінних паперів (крім власних акцій); 7) надання консультаційних та інформаційних послуг щодо банківських та інших фінансових послуг. **Банківські метали** - це золото, срібло, платина, метали платинової групи, доведені (афіновані) до найвищих проб відповідно до світових стандартів, у зливках і порошках, що мають сертифікат якості, а також монети, вироблені з дорогоцінних металів.

Банківський чек – паперовий розрахунковий документ установленної форми, що містить нічим не обумовлене письмове розпорядження чекодавця платнику про сплату чекодержателю зазначеної в ньому суми коштів протягом установленого строку.

Безготівкові розрахунки (cashless payments) – перерахування певної суми коштів з рахунків платників на рахунки отримувачів коштів, а також перерахування банками за дорученням підприємств і фізичних осіб коштів, унесених ними готівкою в касу банку, на рахунки отримувачів коштів. Ці розрахунки проводяться банком на підставі розрахункових документів на паперових носіях чи в електронному вигляді.

Бенефіціар – 1) особа (фізична, юридична), яка є одержувачем доходу чи платежу; 2) особа (фізична, юридична), на користь якої здійснюють довірчі функції та якій належить дохід від трастової діяльності (якщо трастові відносини здійснюють на користь самого довірителя, то поняття «бенефіціар» та «довіритель» збігаються); 3) одержувач доходу за страховим полісом; 4) одержувач коштів за платіжним дорученням; 5) особа, на користь якої виставлено акредитив чи надається гарантія; 6) юридична або фізична особа, на користь якої здійснюють довірчі функції та яка є одержувачем доходу чи платежу за векселем.

Бланковий кредит (unsecured loan) – кредит без забезпечення, виданий тільки під зобов'язання позичальника повернути кредит. банки надають б.к. надійним позичальникам – юридичним і фізичним особам, які мають довготривалі ділові стосунки з банком, стабільні джерела погашення кредиту та якісну кредитну історію. банки можуть надавати б.к. лише в межах наявних власних коштів. зазвичай, при наданні б.к. встановлюється підвищена процентна ставка.

Бланковий кредит (unsecured loan) – кредит без забезпечення, виданий тільки під зобов'язання позичальника повернути кредит. банки надають б.к. надійним позичальникам – юридичним і фізичним особам, які мають довготривалі ділові стосунки з банком, стабільні джерела погашення кредиту та якісну кредитну історію. банки можуть надавати б.к. лише в межах наявних власних коштів. зазвичай, при наданні б.к. встановлюється підвищена процентна ставка.

Бюро кредитних історій (credit reference agency) – юридична особа, виключною діяльністю якої є збір, оброблення, зберігання, захист і використання інформації, яка складає кредитну історію. основним видом діяльності б.к.і. є ведення кредитної історії.

Б.к.і. створюється у формі господарського товариства. Його засновниками можуть бути юридичні та фізичні особи. Статутний капітал Б.к.і. формується виключно за рахунок грошових коштів засновників і має бути не менше 5 млн. грн.

На ведення своєї діяльності Б.к.і. повинно отримати відповідну ліцензію в Міністерстві юстиції України. Б.к.і. діє на підставі Положення, яке регламентує правила формування і ведення кредитних історій та затверджується виконавчим органом Б.к.і. за погодженням з Уповноваженим органом.

Б.к.і. має право отримувати відомості та інформацію на договірних засадах.

Користувачами Б.к.і. можуть бути банки, небанківські фінансові установи та інші суб'єкти господарської діяльності, які надають майно в кредит або послуги з відстроченням платежу.

Б.к.і. надають інформацію з кредитних історій у формі кредитних звітів, які містять інформацію, що відображає кредитну історію суб'єкта кредитної історії, та ведуть реєстр запитів щодо кредитних історій.

Валютний арбітраж – особливий вид валютних угод, основна мета проведення яких полягає в здобутті прибутку та уникненні можливих валютних збитків шляхом використання сприятливої кон'юнктури валютних ринків; використання різниці в котируваннях на міжнародному та національному валютних ринках. Види валютного арбітражу: *відсотковий, валютно-відсотковий*, вирівнюючий, конверсійний; часовий і просторовий.

Валютно-відсотковий арбітраж – вид валютного арбітражу, різновид *відсоткового*, що базується на використанні банками різних відсоткових ставок за угодами, які здійснюються в різні терміни.

Валютне застереження – умова, яка передбачається в міжнародних кредитних, платіжних та інших угодах і контрактах з метою страхування ризиків експортера або кредитора від знецінення валюти платежу.

Валютна інтервенція – інструмент девізної політики; втручання центрального банку в операції на валютному ринку з метою впливу в заданому напрямі на курс національної валюти шляхом купівлі-продажу закордонної валюти. Характерні риси: великі масштаби й порівняно короткий період застосування.

Валютний контроль - правові форми, засоби та порядок організації і здійснення контролю за дотриманням резидентами та нерезидентами норм та правил національного валютного законодавства. Напрямами валютного контролю: контроль за повнотою та своєчасністю валютних надходжень та виконання резидентами зобов'язань в іноземній валюті перед державою; контроль за законністю валютних операцій резидентів на території країни та за її межами та нерезидентів на території країни; організація перевірок повноти та об'єктивності обліку та документації стосовно валютних операцій.

Валютний коридор – фіксовані державою межі зміни валютного курсу національної грошової одиниці до валют (валюти) провідних країн.

Валютний кошик – метод визначення середньозваженого курсу однієї валюти по відношенню до певного набору інших валют.

Валютний курс (обмінний курс) - співвідношення між грошовими одиницями різних країн, яке визначається насамперед їх купівельною спроможністю; ціна одиниці іноземної валюти, виражена у національній грошовій одиниці. Функції валютного курсу: засіб інтернаціоналізації грошових відносин; зіставлення цінних структур та результатів виробничого відтворення окремих країн; зіставлення національної та інтернаціональної вартості, цін національного та світового ринку; перерозподіл національного продукту між країнами, що здійснюють зовнішньоекономічні зв'язки.

Фактори, що впливають на стан валютного курсу: обсяги експорту та імпорту; рух реальних активів (капіталу); стан платіжного балансу; стан ВВП; відсоткові ставки; діяльність валютного ринку та спекулятивні операції.

Валютний обіг – операції з валютними цінностями, які виконуються суб'єктами валютного регулювання.

Валютні обмеження – інструмент девізної політики; система економічних, юридичних та організаційних заходів, які регламентують операції з національною та іноземною валютою, золотом та іншими валютними цінностями. В.о. передбачають заходи щодо цільового регулювання платежів та переказів за кордон, порядку репатріації прибутку, часткову або повну заборону вільної купівлі та продажу іноземної валюти.

Валютна операція - операція, пов'язана з переходом права власності на валютні цінності, за винятком операцій, що здійснюються між резидентами у валюті України; операція, пов'язана з використанням валютних цінностей в міжнародному обігу як засобу платежу, з передаванням заборгованостей та інших зобов'язань, предметом яких є валютні цінності; операція, пов'язана з ввезенням, переказуванням і пересиланням на територію України та вивезенням, переказуванням і пересиланням за її межі валютних цінностей.

Валютна операція, пов'язана з рухом капіталу - здійснення прямих інвестицій у вигляді валютних цінностей нерезидентами в Україну або резидентами за кордон, включаючи участь в акціонерному капіталі, реінвестування доходів, інші форми довгострокового (на термін більше одного року) та короткострокового (на термін не більше одного року) вкладення капіталу, пов'язаних із набуттям контролю над підприємствами чи компаніями або придбанням прав власності на будівлі, споруди, природні ресурси та інше нерухоме майно; здійснення портфельних інвестицій нерезидентами в Україну або резидентами за кордон; операції, що здійснюються між резидентами та нерезидентами по наданню і одержанню кредитів; операції, пов'язані з рухом золотовалютних резервів НБУ; операції, пов'язані з банківськими металами; інші валютні операції, які не відносяться до поточних валютних операцій.

Валюта платежу – валюта, в якій належить погасити зобов'язання імпортера (або позичальника), тобто валюта, якою в міжнародних відносинах відбувається оплата товару або погашення кредиту. Валюта платежу може збігатися з валютою ціни (угоди), а може й відрізнятися від неї. Якщо валюта ціни і валюта платежу не збігаються, тоді в контракті обумовлюється курс перерахунку першої в другу (або за паритетом, що фіксується МВФ на базі СДР, або за ринковим курсом валют).

Валютна позиція - це співвідношення вимог і зобов'язань в іноземній валюті (види: *відкрита* та *закрита*).

Валютна політика – сукупність економічних, правових та організаційних заходів та форм, які використовують державні установи, центральні банки та фінансові установи, міжнародні фінансово-кредитні організації в галузі валютних відносин. Юридично валютна політика визначається валютним законодавством, тобто сукупністю правових норм, які регулюють порядок

здійснення операцій з валютними цінностями, а також міждержавними валютними угодами. Складові в.п.: *валютне регулювання та валютний контроль*. Форми в.п.: *поточна та довгострокова*.

Валютне регулювання – регламентація державою міжнародних розрахунків і порядку проведення валютних операцій, проводиться на національному, міждержавному та регіональному рівнях. Об'єкти валютного регулювання: *валютний обіг* усередині країни, валютний обіг за кордон; валютний обіг із зарубіжжя.

Валютний ринок – це система постійних економічних та організаційних відносин, що виникають в процесі купівлі-продажу іноземних валют і платіжних документів в іноземних валютах. Функції в.р.: обслуговування міжнародного обігу товарів та послуг; формування валютного курсу під впливом попиту та пропозиції; диверсифікація валютних резервів; формування механізму захисту від валютних ризиків; механізм державного регулювання грошово-кредитної та економічної політики; отримання спекулятивного прибутку учасниками ринку. З організаційної точки зору, в.р. – це операційний центр, де здійснюються операції купівлі-продажу валют на основі попиту та пропозиції з боку його учасників.

Валютна система - 1) державно-правова форма організації валютних відносин; 2) сукупність економічних відносин, пов'язаних з функціонуванням валюти, яка історично склалася на основі інтернаціоналізації господарських зв'язків.

Валютна система національна – 1) державно-правова форма організації валютних відносин країни, їх інституційні форми, що визначаються валютним і іншим законодавством; 2) сукупність взаємопов'язаних компонентів: національна грошова (валютна) одиниця, офіційні золотовалютні резерви, паритет національної валюти та механізм формування валютного (обмінного) курсу, умови конвертованості валюти, наявність чи відсутність валютних обмежень, банківські та кредитно-фінансові установи, валютні біржі, порядок здійснення зовнішньоторгівельних розрахунків, система валютного регулювання та валютного контролю.

Валюта України - грошові знаки у вигляді банкнотів, казначейських білетів, монет і в інших формах, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території України, а також вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обмінові на грошові знаки, які перебувають в обігу, кошти на рахунках, у внесках в банківських та інших фінансових установах на території України; з точки зору валютного регулювання – це як власне валюта України, так і платіжні документи та інші цінні папери, виражені у валюті України.

Валюта ціни (валюта угоди) – валюта, в якій визначаються ціни на товар; грошова одиниця, в якій виражена ціна товару у зовнішньоторгівельному контракті.

Валютні цінності - валюта України; платіжні документи та інші цінні папери (акції, облігації, купони до них, бони, векселі (тратти), боргові розписки, акредитиви, чеки, банківські накази, депозитні сертифікати,

ощадні книжки, інші фінансові та банківські документи), виражені у валюті України; іноземна валюта; платіжні документи та інші цінні папери, виражені в іноземній валюті або банківських металах; банківські метали. Види: *умовні* та *безумовні* валютні цінності.

Відкрита валютна позиція - це невідповідність вимог і зобов'язань в іноземній валюті. Довга відкрита валютна позиція – вимоги перевищують зобов'язання; коротка – зобов'язання перевищують вимоги.

Відсотковий арбітраж – вид валютного арбітражу, що пов'язаний з операціями на ринку позичкових капіталів та поєднує дві угоди: отримання кредиту на іноземному ринку позичкових капіталів, де ставки нижчі; розміщення еквівалента запозичень іноземної валюти на іншому ринку, де відсоткові ставки вищі.

Виписка з рахунку – документ, що надається Банком держателям рахунків, у якому зазначено всі операції по рахунку за певний період, баланс рахунку, а також нараховані відсотки на залишок коштів, що обліковуються на рахунку.

Вексель — цінний папір, який свідчить про грошове зобов'язання боржника (векселедавця), за яким потрібно сплатити у встановлений строк і в певному порядку визначену суму грошей власнику векселя (векселедержателю).

Великий кредит — сукупний розмір кредитів (у т. ч. міжбанківських), з урахуванням векселів та 100% сум позабалансових вимог (гарантій, поручителств), що рахуються у комерційного банку за одним позичальником або групою споріднених позичальників, що перевищує 10% капіталу банку.

Виконуючий банк - банк, який за дорученням банку-емітента здійснює платіж проти документів, визначених в акредитиві. Виконуючий банк залежно від операції за акредитивом, виконання якої доручено йому банком-емітентом, також може бути авізуючим банком.

Гарантія (guarantee) – це спосіб забезпечення виконання зобов'язань, відповідно до якого банк-гарант приймає на себе грошове зобов'язання перед бенефіціаром (оформлене в письмовій формі або у формі повідомлення) сплатити кошти за принципала в разі невиконання останнім своїх зобов'язань у повному обсязі або їх частину в разі пред'явлення бенефіціаром вимоги та дотримання всіх вимог, передбачених умовами гарантії. Зобов'язання банку-гаранта перед бенефіціаром не залежить від основного зобов'язання принципала (його припинення або недійсності), зокрема і тоді, коли посилення на таке зобов'язання безпосередньо міститься в тексті гарантії;

За гарантією банк, інша фінансова установа, страхова організація (гарант) гарантує перед кредитором (бенефіціаром) виконання боржником (принципалом) свого обов'язку.

Суб'єктами, які беруть участь у здійсненні операцій за Г. є: гарант, кредитор (бенефіціар), боржник (принципал). Бенефіціар – особа, на користь якої надається Г. Принципал – особа, за заявою якої надається Г / контргарантія. Банк-гарант – банк, який надає Г. на користь бенефіціара.

Основні види Г., які можуть надавати банки відповідно до чинного законодавства: тендерна Г. (Г. забезпечення пропозиції), Г.

виконання, платіжні Г., Г. повернення авансового платежу, Г. повернення позики.

Генеральна ліцензія – дозвільний документ, що видається комерційним банкам та іншим фінансовим установам України, національному оператору поштового зв'язку на здійснення валютних операцій, що не потребують індивідуальної ліцензії, на весь період дії режиму валютного регулювання.

Грошовий переказ (money remittance) – форма переказу грошей у банківській або поштовій системі, зазвичай між фізичними особами або між фізичними та юридичними особами. В структурі грошового переказу присутній відправник, одержувач і посередник.

Г.п. можуть здійснювати банки, спеціалізовані небанківські фінансові установи – платіжні системи та відділення Укрпошти. До спеціалізованих установ, які здійснюють Г.п. в Україні, належать міжнародні платіжні системи термінових грошових переказів.

Г.п. поділяють на внутрішні та міжнародні. За міжнародними Г.п., виплати можуть здійснюватись як в іноземній, так і в національній валюті. Укрпошта приймає та видає грошові перекази фізичних осіб виключно в гривні за діючим ринковим курсом.

Дата валютування – це дата, на яку відбувається передача права власності згідно з вимогами контракту (угоди). Дата на яку відбувається фактична передача валютної цінності.

Девальвація – зниження фіксованого курсу однією валюти відносно інших; зниження вартості національної валюти відносно іноземної чи міжнародних розрахункових одиниць, що виникає внаслідок цілеспрямованої політики уряду через встановлення паритету валют або їх курсу. Девальвація може бути використана для зменшення дефіциту платіжного балансу, наприклад, утримувачі іноземної валюти будуть сплачувати нижчі ціни на національному ринку, а ціни на імпорт на внутрішньому ринку зростатимуть. Однак, якщо виробництво експортних товарів не зростатиме, то експорт принесе менше іноземної валюти, що може ще більше погіршити стан платіжного балансу.

Девізи – платіжні засоби в іноземній валюті, призначені для здійснення міжнародних розрахунків (чеки, перекази, акредитиви, векселя, чужеземні банкноти тощо).

Депозитні валютні операції - операції грошового ринку (Money Market Operations) з іноземною валютою; сукупність короткострокових (від 1 дня до 1 року) операцій по розміщенню вільних, а також по залученню коштів в іноземній валюті на різні терміни під певний процент. Обслуговують короткострокову ліквідність банків і компаній та спрямовані на отримання прибутку. Об'єднують групи: кредитування в іноземній валюті (lending), їм відповідають кредити (loans); залучення коштів (borrowing), їм відповідають депозити (deposits). В міжнародній практиці для міжбанківських позичкових операцій на грошовому ринку використовується загальний термін «депозити», що поділяються на депозити залучені (deposits taken) і депозити розміщені (deposits given).

Депорт – різновид угоди валютного свопу, що передбачає купівлю валюти на умовах спот і одночасний продаж на умовах форвард за курсом аутрайт. Термін протилежний терміну *репорт*.

Дериватив валютний – стандартний документ, який засвідчує право продати та/або купити валютну цінність на обумовлених умовах в майбутньому.

Дисконт (discount) – 1) різниця між номінальною вартістю і ринковою ціною фінансового інструменту без урахування накопиченого за час придбання купона, якщо ринкова ціна нижча від номіналу («ринковий» Д.); 2) у бухгалтерському обліку – різниця між номінальною вартістю ринкового інструменту та його вартістю під час первісного визнання без урахування нарахованих на час придбання процентів, якщо така вартість нижча за номінальну вартість («обліковий» Д.); 3) в строкових валютних операціях – знижка з курсу валюти порівняно з курсом за поточними операціями; різниця між поточним і форвардним валютним курсом. При *прямому котируванні* дисконт віднімається від курсу *спот*, при *зворотному* – додається.

Дисконтна (облікова) валютна політика – це система економічних, правових та організаційних заходів щодо використання облікової ставки відсотків для регулювання руху інвестицій та балансування платіжних зобов'язань, орієнтованого регулювання валютного курсу. Наприклад, за пасивного платіжного балансу в умовах вільного пересування капіталів підвищення облікової ставки стимулює приплив капіталів з країн, де низька відсоткова ставка, та стримує відтік національних капіталів.

Довгострокова (структурна) валютна політика – охоплює тривалий період і передбачає довгострокові заходи структурного характеру щодо послідовної зміни валютного механізму. Зокрема, такі, що спрямовані на зміну ключових елементів валютної системи, таких як порядок міжнародних розрахунків, режим валютних курсів тощо. Головні методи – міждержавні переговори та угоди.

Еквайр – банк, що здійснює еквайрінг.

Еквайрінг – діяльність еквайра щодо технологічного, інформаційного обслуговування торговців та виконання розрахунків з ними за операції, які здійснені із застосуванням платіжних карток.

Емітент – 1) член платіжної системи, який здійснює емісію платіжних карток; 2) іноземний банк, іноземна компанія, що здійснює випуск (емісію) чеків; 3) юридична особа, яка від свого імені випускає цінні папери і виконує обов'язки, що випливають з умов їх випуску.

Економічний валютний ризик – потенційний ризик збитків внаслідок несприятливих коливань обмінних курсів, що впливає на позиції компанії на ринку.

Емітент – 1) член платіжної системи, який здійснює емісію платіжних карток; 2) іноземний банк, іноземна компанія, що здійснює випуск (емісію) чеків; 3) юридична особа, яка від свого імені випускає цінні папери і виконує обов'язки, що випливають з умов їх випуску.

Ефективний валютний курс – індекс валютного курсу, розрахований як середньозважена арифметична величина на базі кошика валют країн походження торгових партнерів та їх частки в загальному обсязі товарного обігу.

Єровалюти – іноземні валюти, в яких комерційні банки здійснюють безготівкові кредитно-депозитні операції за межами країн емітентів цих валют. Наприклад, долари США на рахунках банків Великобританії є євродоларами. Використання єровалют пов'язане з необхідністю: конвертації валют, поліпшення стану платіжних балансів, вдосконалення міжнародних розрахунків та прискорення обігу капіталів.

Завдаток – сума, яку сплачує покупець, з метою гарантії подальшого виконання сторонами взятих на себе зобов'язань по договору. Якщо покупець не виконує умови договору, то він втрачає ці гроші, якщо продавець не виконує умови договору, то він повертає покупцю цю суму у подвійному розмірі.

Закрита валютна позиція – це відповідність вимог і зобов'язань в іноземній валюті.

Застава (collateral) – спосіб забезпечення виконання зобов'язань, укладених суб'єктами економічної діяльності; форма гарантії, яку надає позичальник кредиторів в обумовленому обсязі та у визначені терміни.

Зазвичай, З. – це певна власність, яка на основі заставного зобов'язання передається кредитору на випадок, якщо позичальник не зможе сплачувати свої боргові платежі. Кредитор (заставодержатель) має право в разі невиконання боржником (заставадавцем) зобов'язання, забезпеченого З., одержати задоволення за рахунок заставленої власності переважно перед іншими кредиторами цього боржника (право застави).

У банківському законодавстві З. визнається як спосіб забезпечення зобов'язань. Предметом З. можуть бути власні основні засоби, майно, грошові кошти та нематеріальні активи, які здатні реально забезпечити виконання зобов'язань позичальника перед кредитором відповідно до законодавчих актів України. Законодавство України не містить конкретних видів зобов'язань, виконання яких може бути забезпечене З. Перелік, викладений у Законі України «Про заставу», має відкритий характер, тобто законодавець передбачає, що З. можна використати у будь-якому договорі. Заставне майно повинно мати: високу ліквідність; здатність до тривалого зберігання (не менше терміну користування позикою); обґрунтовану вартість (або оцінку за справедливою вартістю); низькі витрати на зберігання та реалізацію; доступність для контролю.

Окремі види застави: 1) іпотека – застава нерухомого майна, що залишається у володінні заставодавця або третьої особи; 2) заклад – застава рухомого майна, що передається у володіння заставодержателя або за його наказом – у володіння третій особі; 3) податкова застава.

Зворотна котирувка – спосіб котирування при якому визначається скільком одиницям іноземної валюти дорівнює одиниця (1, 10, 100, 1000 од.) національної валюти.

Знецінення валюти – зниження курсу однією валюти відносно іншої; зниження курсу національної валюти відносно іноземної, зменшення вартості валюти відбувається під тиском попиту та пропозиції на валюти на валютному ринку (споріднене: *девальвація*).

Зовнішня конвертованість – можливість обміну національної валюти на іноземну для нерезидентів даної країни.

Індосамент (endorsement) – передавальний напис на зворотному боці векселя (чека, коносамент), що засвідчує передачу права на цей цінний папір від однієї особи (індосанта) до іншої (індосата). Інколи може проставлятися на додатковому аркуші – алонжі. В іменному (повному) І. зазначається особа, якій передається право власності. У бланковому (ордерному) І. не міститься інформація про нового власника. Різновидом бланкового І. є І. на пред'явника. Заставний І. може використовуватися в кредитних операціях під заставу векселів. Передоручувальний І. може включати застереження про звичайне доручення провести операції з цінним папером. Індосант у такому випадку може індосувати цінний папір на користь іншої особи лише в порядку передоручення, тобто з аналогічним застереженням.

Безоборотний І. здійснюється із застереженням «без обороту на мене», що знімає відповідальність з векселедавця за несплаченим і опротестованим у платежі векселем. Крім передавальної, І. виконує легітимізаційну та гарантійну функції.

Сам І., як технічний запис, повинен бути чітким, простим і нічим не обумовленим. Всілякі обмежувальні умови (записи) вважаються недійсними. Підпис на І. повинен бути виконаний власноруч індосантом, тоді як інші частини можуть бути написані або надруковані іншим способом.

Іноземна валюта - іноземні грошові знаки у вигляді банкнотів, казначейських білетів, монет, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території відповідної іноземної держави, а також вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обмінові на грошові знаки, які перебувають в обігу, кошти у грошових одиницях іноземних держав і міжнародних розрахункових (клірингових) одиницях, що перебувають на рахунках або вносяться до банківських та інших фінансових установ за межами України; з точки зору валютного регулювання – як власне іноземна валюта, так і банківські метали, платіжні документи та інші цінні папери, виражені в іноземній валюті або банківських металах.

Індивідуальна ліцензія – дозвільний документ, що видається резидентам і нерезидентам на здійснення разової валютної операції на період, необхідний для здійснення такої операції. Індивідуальної ліцензії потребують деякі окремі види операцій, наприклад: розміщення валютних цінностей на рахунках і у вкладах за межами України, здійснення інвестицій за кордон, у тому числі шляхом придбання цінних паперів; використання іноземної валюти на території України як засобу платежу тощо.

Індосамент (endorsement) – передавальний напис на зворотному боці векселя (чека, коносамент), що засвідчує передачу права на цей цінний папір від однієї особи (індосанта) до іншої (індосата). Інколи може проставлятися на

додатковому аркуші – алонжі. В іменному (повному) І. зазначається особа, якій передається право власності. У бланковому (ордерному) І. не міститься інформація про нового власника. Різновидом бланкового І. є І. на пред'явника. Заставний І. може використовуватися в кредитних операціях під заставу векселів. Передоручувальний І. може включати застереження про звичайне доручення провести операції з цінним папером. Індосант у такому випадку може індосувати цінний папір на користь іншої особи лише в порядку передоручення, тобто з аналогічним застереженням.

Безоборотний І. здійснюється із застереженням «без обороту на мене», що знімає відповідальність з векселедавця за несплаченим і опротестованим у платежі векселем. Крім передавальної, І. виконує легітимізаційну та гарантійну функції.

Сам І., як технічний запис, повинен бути чітким, простим і нічим не обумовленим. Всілякі обмежувальні умови (записи) вважаються недійсними. Підпис на І. повинен бути виконаний власноруч індосантом, тоді як інші частини можуть бути написані або надруковані іншим способом.

Інкасо – розрахункова операція, за допомогою якої банк за дорученням свого клієнта і на підставі розрахункових документів одержує належні йому грошові суми з наступним зарахуванням цих сум на рахунки клієнта.

Розрізняють два види інкасо – чисте та документарне. Чисте інкасо означає інкасо фінансових документів, які не супроводжуються комерційними документами. Документарне інкасо – це інкасо фінансових документів, які супроводжуються комерційними документами, або інкасо тільки комерційних документів. Документарне інкасо частіше використовують у практиці міжнародних розрахунків.

Інкасове доручення (collection letter; collection order) – документ, відповідно до якого банк (банк-емітент) за дорученням клієнта здійснює за рахунок клієнта дії щодо одержання від платника платежу та (або) акцепту платежу. Розрахунки за І.д. називають «за інкасо».

Касова готівка — гроші готівкою, що знаходяться у касах, банкоматах та обмінних пунктах банків, філій, безбалансових установ.

Касові операції (cash operations) – 1) операції банку, пов'язані з обслуговуванням готівкового обігу. К.о.є базовими комісійно-посередницькими банківськими операціями; 2) операції підприємств між собою та з підприємцями і фізичними особами, що пов'язані з прийманням і видачею готівкових коштів при проведенні розрахунків через касу підприємства з відображенням цих операцій у касовій книзі, книзі обліку розрахункових операцій

До К.о. банку належать: 1) приймання готівки в національній та іноземній валюті від клієнтів для зарахування на власні рахунки та рахунки інших юридичних і фізичних осіб або на відповідний рахунок банку; 2) видача готівки в національній та іноземній валюті клієнтам з їхніх рахунків за видатковими касовими документами через касу банку або із застосуванням платіжних карток чи відповідного рахунка банку через його касу або банкомат; 3) приймання від фізичних і юридичних осіб готівки в національній та іноземній валюті для

переказу і виплати отримувачу суми переказу в готівковій формі; 4) вилучення з обігу сумнівних банкнот (монет) та відправлення їх на дослідження; 5) обмін клієнтам непридатних для обігу банкнот (монет) одного номіналу на банкноти (монети) іншого номіналу; 6) валютообмінні операції; 7) операції з банківськими металами.

Для проведення касового обслуговування клієнтів у банку створюється операційна каса.

Класифікатор іноземних валют – затверджений Національним банком України перелік валют, що знаходяться в обігу, є законним засобом платежу і можуть бути використані для здійснення торгових і неторгових платежів суб'єктами підприємницької діяльності. Класифікатор містить три групи валют: вільноконвертовані (американський долар, британський фунт, канадський долар, японська ієна, СПЗ, євро тощо); валюти з обмеженням конвертованості (російський рубль, єгипетський фунт, китайський юань тощо); неконвертовані валюти, що не обмінюються на інші, курс яких не котирується і не визначається НБУ.

Клас позичальника (class of borrower) – набір показників для характеристики позичальника (контрагента банку) за результатами оцінки його фінансового стану.

Оцінку фінансового стану позичальника (контрагента) банки здійснюють під час укладання договору про здійснення кредитної операції, а надалі – з певною періодичністю залежно від статусу позичальника, суми кредиту та рівня його ризику.

К.п. – юридичної особи (від 1 до 9) визначається в залежності від отриманого значення інтегрального показника фінансового стану боржника з урахуванням величини підприємства (велике, середнє або мале).

Для характеристики позичальників фізичних осіб встановлено такі К.п.: «А», «Б», «В» і «Г».

Кліринг валютний – міжурядові угоди про взаємний залік зустрічних вимог і зобов'язань, що виникають у зовнішньоторговельних та інших взаємовідносинах між країнами, основу яких складає вирівнювання та взаємний залік вартості поставок товарів та послуг. Погашення взаємної заборгованості може здійснюватись товарними поставками (кліринг з неконвертованим сальдо) або розрахунками в конвертованій валюті.

Конверсійні операції – це операції агентів валютного ринку по обміну обумовлених сум грошової одиниці однієї країни на валюту іншої країни по узгодженому курсу на визначену дату. По відношенню до цієї групи операцій застосовується термін Foreign Exchange Operation – FX. Поєднують дві групи операцій: поточні конверсійні (*spot*); термінові конверсійні (*форвард*, *ф'ючерс*, опціон).

Конвертовані валюти – грошові одиниці іноземних країн, які вільно обмінюються на інші іноземні валюти та міжнародні платіжні засоби. Головний принцип віднесення валют до цієї категорії – відсутність валютних обмежень у законодавстві країн-емітентів цих валют.

Конвертованість національної валюти – це можливість для учасників зовнішньоекономічних відносин швидко і без витрат здійснити її обмін на іноземну валюту і навпаки без прямого втручання держави в процес обміну. Ступінь конвертованості валюти зворотно пропорційна обсягу і жорсткості валютних обмежень, що діють в країні.

Кореспондентський рахунок (correspondent account) – рахунок, відкритий конкретному банку в центральному банку або в іншому банку. К.р. призначений для відображення розрахунків, які здійснює один банк за дорученням і за рахунок іншого банку на підставі укладеної між ними кореспондентської угоди (договору).

Основними видами К.р. є. 1. «Ностро» (від іт. *postro conto* – «наш рахунок у Вас») – рахунок, відкритий банком у банку-кореспонденті для відображення взаємних розрахунків банків та їх клієнтів. Для банку, який має рахунок «ностро», він є активним, оскільки відображує розміщення коштів у формі банківського депозиту. Для іншого банку даний рахунок є пасивним, оскільки відображає залучені ресурси та називається рахунок «лоро». 2. «Лоро» (від іт. *loro conto* – «Ваш рахунок у нас») – рахунок, відкритий банком своєму банку-кореспонденту, на який зараховуються всі одержані або видані за його дорученням суми коштів. У банківському листуванні термін «лоро» також вживається по відношенню до кореспондентського рахунку третього банку, відкритого у банку-кореспонденті даної кредитної установи, а рахунок банку-кореспондента в даній кредитній установі називається «ностро». 3. «Востро» (від іт. *vostroconto*) – рахунок, який банк веде за кордоном у місцевій валюті. Банк, який розмістив кошти на такому рахунку, буде посилається на нього як на рахунок «ностро».

Умови ведення К.р. передбачаються в договорах при встановленні кореспондентських відносин між банками.

Котировка - встановлення курсів іноземних валют на основі співставлення попиту та пропозиції на основі діючого законодавства та практики, що склалася. Повна котировка включає курс покупця і курс продавця. Різниця (маржа, спред) між курсом покупця і продавця для того, хто проводить котировку є джерелом прибутку. Розрізняють *прямую* та *зворотню* котировку. Повна котировка передбачає встановлення курсу валют до десятитисячної (четвертий знак після коми). Курс покупця та продавця встановлюється окремо по кожному виду валютних операцій на різні терміни і з різними умовами поставки: спот, форвард, своп і т.д.

Кредитний договір (credit agreement) – угода, відповідно до якої банк або інша фінансова установа (кредитодавець) зобов'язується надати грошові кошти (кредит) позичальникові в розмірі та на умовах, встановлених договором, а позичальник зобов'язується повернути кредит і сплатити проценти. К.д. укладається в письмовій формі.

Кредитна лінія (credit line) – кредитна угода, відповідно до якої протягом передбаченого договором терміну банк виділяє позичальнику кредит у межах узгодженої суми (ліміту кредитування) на умовах, що відрізняються від умов одноразового надання кредиту.

Виділяють два різновиди К.л.: рекомендована лінія (Advised Line) або підтверджена лінія (Confirmed Line). У період дії К.л. в межах встановленого ліміту позичальник може одержувати додаткові кошти відповідно до своєї потреби в них. У договорі на відкриття та обслуговування К.л. передбачають усі умови кредитування, в т.ч. ступінь безумовності підтримки та обслуговування К. л.

Кредитування на умовах К.л. використовують у тому випадку, коли позичальник періодично потребує значних коштів або наперед не може точно визначити необхідну суму кредиту. За користування К.л. банки, як правило, стягують додаткову плату або ж відкривають такі лінії тільки надійним клієнтам. Розрізняють поновлювану та неоновлювану К.л.

Кредитний портфель (credit portfolio) – сукупність усіх банківських позик, що структуровані за певними параметрами відповідно до завдань визначеної банком кредитної політики.

Обсяг К.п. оцінюється за балансовою вартістю всіх кредитів банку, в т.ч. прострочених, пролонгованих і сумнівних. У структурі балансу банку кредитний портфель розглядається як єдине ціле та складова частина активів банку, яка має свій рівень дохідності та відповідний рівень ризику.

Обсяг і структура К. п. банку визначаються такими чинниками: розмір банку (капіталу); правила регулювання банківської діяльності; офіційна кредитна політика банку; досвід і кваліфікація менеджерів; рівень дохідності різних напрямів розміщення коштів.

Структура К. п. банку залежить від суб'єктів кредитування (юридичні та фізичні особи); стану обслуговування боргу (високий, добрий, задовільний, слабкий, незадовільний); класу боржника (клас боржника – юридичної особи (від 1 до 9) визначається в залежності від отриманого значення інтегрального показника фінансового стану боржника з урахуванням величини підприємства); категорії якості кредиту (від I до V, з урахуванням стану обслуговування боргу та класу боржника – юридичної особи); показника ризику кредиту, який залежить від фактичних значень інтегрального показника фінансового стану боржника-юридичної особи, коефіцієнта покриття боргу, якості менеджменту боржника – юридичної особи, ринків збуту продукції, наявності бізнес-планів, рейтингів боржника – юридичної особи та інших подій та обставин, що можуть вплинути на своєчасність та повноту погашення боргу; видів економічної діяльності; валюти кредитування; строків кредитування тощо.

На конкурентноспроможність К. п. банку впливають такі чинники: ризиковість, ліквідність, дохідність, швидкість відновлення та ступінь оновлення К.п.

Кредитний портфель не включає в себе відсотки нараховані, але ще не сплачені, не профінансовані, зобов'язання видати кредит, кредитні лінії, які ще не використані, гарантії та акредитиви, оперативний лізинг.

Кредитоспроможність (creditworthiness of borrower) – наявність у позичальника (контрагента банку) передумов для проведення кредитної операції і його спроможність повернути борг у повному обсязі та в обумовлені договором строки.

К. позичальника визначається за показниками, що характеризують його здатність своєчасно розраховуватися за раніше одержаними кредитами, його поточне фінансове становище, спроможність у разі потреби мобілізувати кошти з різних джерел і забезпечити оперативну конверсію активів у ліквідні кошти.

Українські банки розробляють власні внутрішні положення та методики аналізу К. позичальника, в основу яких, як правило, покладено методичні рекомендації Національного банку України щодо оцінювання банками К. та фінансової стабільності позичальника.

Банк визначає К. та платоспроможність позичальника під час надання кредиту, протягом строку дії договору з періодичністю, визначеною Положенням про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями та в разі зміни первісних умов договору, в т.ч. пов'язаних із фінансовими труднощами позичальника.

Кредитний ризик (credit risk) – наявний або потенційний ризик для надходжень і капіталу, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання, виконати умови будь-якої фінансової угоди із банком або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання.

Під час оцінки К.р. розрізняють індивідуальний та портфельний К.р. Джерелом індивідуального К.р. є окремий, конкретний контрагент банку – позичальник, боржник, емітент цінних паперів. Оцінка індивідуального К.р. передбачає оцінку кредитоспроможності окремого контрагента, тобто його індивідуальну спроможність своєчасно та в повному обсязі розраховуватися за взятими зобов'язаннями.

Портфельний К.р. виявляється у зменшенні вартості активів банку (іншій, ніж внаслідок зміни ринкової процентної ставки). Джерелом портфельного К.р. є сукупна заборгованість банку за операціями, яким притаманний К.р., – кредитний портфель, портфель цінних паперів, портфель дебіторської заборгованості тощо. Оцінка портфельного К.р. передбачає оцінку концентрації та диверсифікації активів банку.

Кредитні операції (lending operations; credit operations) – вид активних банківських операцій, пов'язаних із розміщенням залучених банком коштів шляхом їх надання в тимчасове користування або прийняттям зобов'язань про надання коштів у тимчасове користування на певних умовах, а також надання гарантій, поручительств, акредитивів, акцептів, авалів, розміщення депозитів, проведення факторингових операцій, фінансового лізингу, видача кредитів у формі врахування векселів, у формі операцій репо, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату процентів та інших зборів з такої суми (відстрочення платежу).

Крос-курс – співвідношення між двома валютами, яке визначається на основі курсу цих валют по відношенню до третьої валюти. Частіше за все для цього використовують як третю валюту долар.

Курс покупки – ціна (курс), за яким покупець погоджується купити валюти або взяти позику. Позначається: Bid.

Курс продавця – ціна (курс) пропозиції продавця валюти. Позначається: Offer, Ask.

Курсова різниця (валютна різниця) – фінансовий результат, який виникає внаслідок зміни курсів валют при ліквідації відкритої валютної позиції або при її переоцінці. При сприятливій динаміці валютного курсу валютна позиція спричиняє позитивну курсову різницю, а при несприятливій – негативну (курсний збиток). Ризики втрат можуть бути застраховані через укладання різних видів строкових валютних угод на міжбанківському ринку або на біржах, а також включенням до торговельних контрактів чи інших угод певних валютних застережень.

Ліміт овердрафту - максимальна сума коштів, в межах котрої позичальник може проводити платежі понад залишку на поточному рахунку в банку.

Ліміт залишку готівки в касі (далі - ліміт каси) - граничний розмір готівки, що може залишатися в касі підприємства на кінець робочого дня, який встановлюється установою банку або самостійно визначається підприємством.

Ліміт відкритої валютної позиції - це максимально допустимий розмір відкритої валютної позиції.

Меморіальний ордер – розрахунковий документ, який складається за ініціативою банку для оформлення операцій щодо списання коштів з рахунка платника і внутрішньобанківських операцій відповідно до чинного законодавства України та нормативно-правових актів Національного банку України.

Методи прогнозування динаміки валютних курсів – фундаментальний і технічний. Фундаментальний метод ґрунтується на врахуванні прогнозів темпів інфляції, стану платіжного балансу, відсоткових ставок, спрямованості та інтенсивності внутрішніх та зовнішніх фінансових потоків, а також загальної економічної та політичної ситуації в країні-емітенті валюти, що аналізується. Технічний метод, який ширше використовується на практиці, ґрунтується на екстраполяції показників часового ряду динаміки валютних курсів і очікуванні повторів тенденцій і закономірностей, що виникали раніше (наприклад, побудова графіків, трендів). Технічний метод – це статистично-математичний аналіз попередніх котирувань із прогнозуванням наступних цін.

Міжбанківський валютний ринок України – сукупність відносин в сфері торгівлі іноземною валютою в Україні між суб'єктами ринку, між суб'єктами ринку і їх клієнтами (в тому числі банками-нерезидентами), а також між суб'єктами ринку і Національним банком. Торгівля здійснюється через уповноважені банки і інші фінансово-кредитні установи, що діють на підставі ліцензії національного банку виключно через міжбанківський ринок України.

Міжнародна валютна ліквідність – 1) сукупність усіх доступних джерел фінансування та кредитування світового платіжного обороту. Включає валютні резерви, золоті запаси, міждержавні кредити, міжнародний ринок позичкових капіталів, сукупність різних джерел фінансування та кредитування зовнішньої торгівлі. 2) показник, що свідчить про здатність (платоспроможність) країни чи окремого регіону виконувати свої зовнішні зобов'язання відповідними платіжними засобами. Наприклад, норма обслуговування державного боргу, що

є співставленням суми платежів іноземним кредиторам за певний проміжок часу до суми іноземної валюти, що отримана від експорту товарів та послуг за відповідний період, свідчить про неплатоспроможність країни якщо перевищує 20%.

Міжнародна платіжна система – платіжна система, в якій платіжна організація може бути як резидентом, так і нерезидентом і яка здійснює свою діяльність на території двох і більше країн та забезпечує проведення переказу коштів у межах цієї платіжної системи, у тому числі з однієї країни в іншу.

Невидимі операції – термін, який застосовується для позначення статей платіжного балансу, що не належать до експорту чи імпорту товарів, зокрема: фрахт, страхування, відсотки та дивіденди, цінні папери, позички, репатріації, ліцензії, приватні та державні перекази тощо.

Неналежний отримувач – особа, якій без законних підстав зарахована сума переказу на її рахунок або видана їй у готівковій формі.

Нерезиденти – юридичні особи та суб'єкти підприємницької діяльності, що не мають статусу юридичної особи України з місцезнаходженням за межами України, які створені та діють відповідно до законодавства іноземної держави, у тому числі юридичні особи та інші суб'єкти підприємницької діяльності з участю юридичних осіб та інших суб'єктів підприємницької діяльності України.

Нормативи кредитного ризику (credit risk limits) – економічні нормативи, встановлені Національним банком України з метою зменшення банківських ризиків, та недотримання яких може призвести до фінансових труднощів у діяльності банку. До них належать нормативи Н7, Н8, Н9, Н10.

Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) встановлюється з метою обмеження кредитного ризику, що виникає внаслідок невиконання окремими контрагентами своїх зобов'язань.

Розмір кредитного ризику на одного контрагента визначається як співвідношення суми всіх вимог банку до цього контрагента та всіх позабалансових зобов'язань, виданих банком щодо цього контрагента (групи пов'язаних контрагентів), до регулятивного капіталу банку. Значення нормативу Н7 складає не більше 25%.

Норматив великих кредитних ризиків (Н8) встановлюється з метою обмеження концентрації кредитного ризику за окремим контрагентом або групою пов'язаних контрагентів.

Кредитний ризик, який прийняв банк на одного контрагента або групу пов'язаних контрагентів, вважають великим, якщо сума всіх вимог банку до цього контрагента (групи пов'язаних контрагентів) і всіх позабалансових зобов'язань, наданих банком щодо цього контрагента або групи пов'язаних контрагентів, становить 10% і більше регулятивного капіталу банку.

Н8 визначається як співвідношення суми всіх великих кредитних ризиків, наданих банком щодо всіх контрагентів, з врахуванням всіх позабалансових зобов'язань, виданих банком щодо цих контрагентів, до регулятивного капіталу банку.

Нормативне значення нормативу Н8 не повинно перевищувати 8-кратний

розмір регулятивного капіталу банку.

Норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (Н9) встановлюється з метою обмеження ризику, який виникає під час здійснення операцій з інсайдерами, що може призвести до прямого або непрямого впливу на діяльність банку.

Норматив Н9 розраховують як співвідношення суми всіх зобов'язань цього інсайдера (групи пов'язаних інсайдерів) перед банком і всіх позабалансових зобов'язань, виданих банком щодо цього інсайдера, та статутного капіталу банку. Нормативне значення коефіцієнта Н9 не повинно перевищувати 5%.

Норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам (Н10) встановлюється з метою обмеження сукупної суми всіх ризиків щодо інсайдерів.

Норматив Н10 розраховується як співвідношення сукупної заборгованості зобов'язань усіх інсайдерів перед банком і 100% суми позабалансових зобов'язань, виданих банком щодо всіх інсайдерів, та статутного капіталу банку. Нормативне значення коефіцієнта Н10 не повинно перевищувати 30%.

Овердрафт (overdraft) – форма короткострокового кредиту в межах встановленого банком ліміту, що дозволяє здійснювати розрахунки, коли у клієнта на поточному рахунку недостатньо коштів. За умов О. кредитування банком розрахункового рахунку клієнта здійснюється для оплати розрахункових документів при нестачі або відсутності на розрахунковому рахунку клієнта-позичальника коштів. Банк списує кошти з рахунку клієнта в повному обсязі, тобто автоматично надає клієнту кредит на суму, що перевищує залишок коштів. О. відрізняється від звичайного кредиту тим, що для погашення заборгованості спрямовуються всі кошти, що надходять на рахунок клієнта.

Операційний валютний ризик – ризик реальних втрат або неодержання вигоди (зиску) по конкретній операції або угоді.

Органи валютного контролю в Україні - Національний банк України; Міністерство фінансів України; Державна митна служба України; Державна податкова адміністрація України.

Офіційний валютний курс Національного банку України - це валютний курс, що встановлюється Національним банком України на підставі результатів торгів валютними цінностями на валютному ринку України та за яким здійснюється бухгалтерський облік всіма суб'єктами господарської діяльності на території України.

Офсетна угода – взаємозалік валютних платежів і надходжень при двосторонньому русі валютних коштів; компенсаційна угода.

Пеня (fine, penalty; пеня) – фінансова санкція за несвоєчасне виконання грошового зобов'язання.

Переказ грошей (fund transfer) – рух певної суми коштів з метою її зарахування на рахунок отримувача або видачі йому в готівковій формі. Ініціатор та отримувач можуть бути однією й тією ж особою.

Неналежний П.к. – рух певної суми коштів, внаслідок якого з вини ініціатора переказу, який не є платником, відбувається її списання з рахунка

неналежного платника та/або зарахування на рахунок неналежного отримувача чи видача йому суми переказу в готівковій чи майновій формі.

Підсумковий курс – обмінний курс на момент складання балансового звіту (курс закриття балансу).

Плаваючий обмінний (валютний) курс – курс, рівень якого визначається на ринку під впливом попиту та пропозиції, які, в свою чергу, залежать від стану платіжного балансу країни, співвідношення відсоткових ставок і темпів інфляції, очікувань учасників ринку тощо.

Платіжна вимога (payment request; payment demand order) – розрахунковий документ, що містить вимогу стягувача, а при договірному списанні – отримувача до обслуговуючого платника банку здійснити без погодження з платником переказ визначеної суми коштів з рахунка платника на рахунок отримувача. Платіжна вимога-доручення – розрахунковий документ, що містить вимогу отримувача безпосередньо до платника сплатити суму коштів та доручення платника банку, що його обслуговує, здійснити переказ визначеної платником суми коштів зі свого рахунка на рахунок отримувача. Переваги використання платіжних вимог-доручень полягають у простоті документообігу та можливості здійснювати оплату проти документів, а не проти товару, що прискорює розрахунки.

Платіжна організація – юридична особа, що визначає правила роботи платіжної системи, а також виконує інші функції щодо забезпечення діяльності платіжної системи та несе відповідальність згідно з Законом України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» та договором.

Платіжна система (payment institution) – платіжна організація, учасники платіжної системи та сукупність відносин, що виникають між ними при проведенні переказу коштів. Проведення переказу коштів є обов'язковою функцією, що має виконувати П.с.

Внутрішньодержавна П.с. - П.с., в якій платіжна організація є резидентом та яка здійснює свою діяльність і забезпечує проведення переказу коштів виключно в межах України.

Міжнародна П.с. - П.с., в якій платіжна організація може бути як резидентом, так і нерезидентом і яка здійснює свою діяльність на території двох і більше країн та забезпечує проведення переказу коштів у межах цієї платіжної системи, у тому числі з однієї країни в іншу.

Платіжне доручення (payment order) – розрахунковий документ, який містить доручення платника банку, здійснити переказ визначеної в ньому суми коштів зі свого рахунка на рахунок отримувача.

Платіжне розпорядження (payment instruction) – розпорядження або повідомлення з вимогою про переказ грошових коштів (у формі грошової вимоги) за розпорядженням одержувача грошових коштів. Розпорядження може стосуватися або кредитового, або дебетового переказу. П.р. також називають платіжною інструкцією.

Платіжний інструмент (payment instrument) – засіб певної форми на паперовому, електронному чи іншому носії інформації, який використовується

для ініціювання переказів. До платіжних інструментів належать документи на переказ та електронні платіжні засоби.

Платіжний баланс країни – вільний баланс угод, укладених протягом року між фізичними особами, підприємствами та урядовими організаціями однієї країни з відповідними установами інших країн. Платіжний баланс відбиває зв'язок між всіма доходами, які країна одержує від інших країн, і всіма платежами, які вона здійснює іншим країнам. Основними розділами платіжного балансу є: рахунок поточних операцій (експорт-імпорт товарів і послуг, чисті доходи від інвестицій і чисті грошові перекази); рахунок руху капіталів і зміна офіційних резервів. Позитивне сальдо платіжного балансу свідчить про те, що країні вдалося залучити додаткову суму іноземних коштів і вона може збільшити свої офіційні резерви. Від'ємне сальдо свідчить про необхідність скорочення резервів, залучення іноземних позичок, призводить до дестабілізації валютного ринку.

Подвійний валютний ринок – форма валютної політики, яка займає проміжне місце між режимами фіксованих та плаваючих валютних курсів. Сутність полягає у поділі валютного ринку на дві частини: за комерційними операціями та послугами застосовується офіційний валютний курс; за фінансовими (рух капіталів ін.) – ринковий.

Подорожчання валюти - підвищення курсу національної валюти відносно іноземної, збільшення вартості валюти відбувається під тиском попиту та пропозиції на валюти на валютному ринку, притаманно для *режиму плаваючого валютного курсу* (споріднене: *ревальвація*).

Поручительство (guarantee) – спосіб забезпечення виконання зобов'язань, відповідно до якого поручитель повністю або частково бере на себе відповідальність у разі настання передбаченого випадку виконати перед кредитором зобов'язання боржника.

П. можна розглядати як різновид фінансової гарантії.

Відношення П. регулюються положеннями розділу «Зобов'язальне право» Цивільного кодексу України, згідно з яким договір поруки укладається між поручителем, боржником і кредитором виключно в письмовому вигляді.

З правової точки зору договір поруки створює зобов'язання для поручителя, а тому його зобов'язальною стороною є саме поручитель. Іншою стороною договору поручительства може бути кредитор за основним зобов'язанням або інша особа, включаючи боржника.

Відповідно до ст. 554 Цивільного кодексу України боржник і поручитель відповідають перед кредитором солідарно.

Особливість П. полягає в тому, що зобов'язання за договором поруки має характер додаткового(акцесорного) по відношенню до основного зобов'язання. Це означає, що припинення основного зобов'язання одночасно припиняє дію договору поруки.

Відносини поручительства оформлюються шляхом укладання договору П.

У вітчизняній банківській практиці при кредитуванні фізичних осіб (споживче, іпотечне кредитування) банки з метою додаткового забезпечення

наданого кредиту можуть залучати поручителів боржника для солідарної відповідальності в разі неможливості виконання основним позичальником своїх зобов'язань. Зазвичай, такими поручителями стають близькі родичі або друзі позичальника, яким останній не сплачує ніяких коштів.

Поточні валютні операції - переведення (або переміщення іншим способом) в Україну та з України іноземної валюти або валюти України для здійснення:

- розрахунків за експорт та імпорт товарів, виконання робіт та послуг, а також для здійснення розрахунків, пов'язаних з кредитуванням (відстрочкою платежів або поставок) експортно-імпортних операцій на термін не більше 90 днів;
- платежів зі страхування, не пов'язаного з перевезенням товарів та платежів, обумовлених оплатою комісійних винагород, послуг;
- розрахункових, конверсійних та інших операцій в зв'язку з подорожами за кордон та з-за кордону, включаючи оплату товарів та користування послугами особами, які тимчасово виїжджають за кордон або в'їжджають в Україну з країни їх постійного місця проживання;
- переведень доходів (дивідендів, процентів тощо) від інвестицій та боргових зобов'язань або інших доходів;
- грошових переказів за рахунок особистих коштів фізичних осіб за не торговельними платежами (витрати за державне мито, оплата лікування, навчання, сплата страхових внесків, переказ спадкоємних коштів, переказ допомоги родичам та інші платежі);
- односторонніх переведень пенсій, аліментів, державної допомоги, благодійних внесків, заробітної плати працівникам, які виконують роботу за наймом за кордоном за укладеним контрактом, виплат та компенсацій, авторських гонорарів, премій, сум, що сплачуються на підставі вироків, постанов судових органів, а також платежів, пов'язаних з відшкодування витрат судовим, слідчим арбітражним, нотаріальним органам та іншим правоохоронним органам;
- операції, які здійснюються на території України в іноземній валюті або у валюті України (якщо хоча б однією із сторін операції є нерезидент), і які не пов'язані з рухом капіталу.

Поточна валютна політика – сукупність заходів, спрямованих на щоденне, оперативне регулювання валютного курсу, валютних операцій, діяльності валютного ринку та ринку золота, за допомогою дисконтної та девізної політики. Головне завдання – забезпечення нормального функціонування міжнародних та національних механізмів світової валютної системи, підтримка рівноваги платіжного балансу.

Поточний рахунок (current account) – вид банківського рахунка, який відкривається банками юридичним і фізичним особам на договірній основі для зберігання грошових коштів і здійснення розрахунково-касових операцій за допомогою платіжних інструментів відповідно до умов договору та вимог законодавства України. П.р. відкривається підприємствам усіх видів і форм власності, їх відокремленим підрозділам, а також фізичним особам – суб'єктам

підприємницької діяльності для зберігання грошових коштів і здійснення всіх видів операцій за цими рахунками відповідно до чинного законодавства.

До поточних рахунків також належать: 1) рахунки за спеціальними режимами використання, які відкриваються у випадках, передбачених законами України або актами Кабінету Міністрів України; 2) поточні рахунки типу «Н», відкриті в національній валюті офіційним представництвом і представництвом юридичних осіб – нерезидентів, які не займаються підприємницькою діяльністю на території України; 3) поточні рахунки типу «П», відкриті в національній валюті постійним представництвом; 4) поточні (накопичувальні) рахунки виборчих фондів; 5) інвестиційні рахунки, що відкриваються нерезидентам-інвесторам для здійснення інвестиційної діяльності в Україні, а також для повернення іноземної інвестиції та прибутків, доходів, інших коштів, одержаних іноземним інвестором від інвестиційної діяльності в Україні.

П.р. фізичним особам – не суб'єктам підприємницької діяльності відкриваються як вклади до запитання і використовуються їх власниками для здійснення розрахункових операцій як і П.р. юридичних осіб.

Порядок відкриття і закриття П.р. регламентується Національним банком, а конкретні умови визначаються банками, які такі рахунки відкривають. Власник П.р. самостійно розпоряджається коштами, які на ньому розміщено, та може зняти з цього рахунка суму, що не перевищує фактичний залишок. У разі потреби в коштах, що перевищує суму залишку, використовують П.р. з овердрафтом і контокорентні рахунки. Інколи такі рахунки відносять до кредитних.

Підприємства мають право відкривати кілька різних рахунків, один з яких визначається головним. В окремих країнах замість одного П.р. використовують два окремі рахунки – поточний і розрахунковий.

Премія – надбавка до ціни, курсу, різниця між більш високими строковими (форвардними) і поточними валютними курсами. При *прямому* котируванні премія додається до курсу *spot*, а при *зворотному* – віднімається.

Пролонгація (prolongation; пролонгация) – 1) відстрочка; 2) продовження строку/терміну дії договору тощо.

Пряма котирувка – найбільш поширений спосіб котирування, при якому визначається скільком національним грошовим одиницям дорівнює одиниця (1, 10, 10, 1000 од.) іноземної валюти.

Рахунок ЛОРО (loro account) – рахунок, відкритий банком своєму банку-кореспонденту, на якому відображаються всі операції, що здійснюються за його дорученням. Походить від італ. loro conto – «Ваш рахунок у нас». При встановленні кореспондентських відносин передбачається валюта рахунка, умови платежів у межах наявних на рахунку сум чи можливий овердрафт тощо. Зазвичай, за рахунками лоро нараховуються проценти та комісійна винагорода за виконання доручень.

Інколи Р.л. розглядають як вид кореспондентського рахунка за міжнародними розрахунками, який відкривається у вітчизняному банку на ім'я іноземного банку.

Рахунок НОСТРО (nostro account) – кореспондентський рахунок банку, відкритий у банку-кореспонденті, на якому відображуються всі взаємні платежі. Походить від італ. nostro conto – «наш рахунок у Вас». Умови ведення Р.н. обговорюються при встановленні кореспондентських відносин між двома банками: визначається валюта рахунка, умови платежів у межах наявних на рахунку сум чи в порядку овердрафту, комісійні тощо. Зазвичай, при веденні Р.н. нараховуються проценти та комісійна винагорода за виконання доручень.

Ревальвація – підвищення курсу однієї валюти відносно іншої (переважно за режиму фіксованих курсів); підвищення курсу національної валюти (її подорожчання) відносно іноземної чи міжнародних розрахункових одиниць, що виникає внаслідок цілеспрямованої політики уряду через встановлення паритету валют або їх курсу. Наприклад, 2005 р. відбулась ревальвація гривні відносно долара і відповідно курс долара змінився з 5,35 грн. до 5,05 грн., тобто гривня стала коштувати дорожче відносно долара, а долар подешевшав відносно гривні.

Режим валютного курсу - умови визначення валютного курсу, його зміни, використання для здійснення розрахунків з метою налагодження платіжних відносин між країнами, обслуговування зовнішньоекономічних зв'язків, що забезпечується правилами, процедурами, розпорядженнями, а також фінансовими установами, що приводять їх у життя на основі прийнятого законодавства. Р. в.к.: *фіксований, плаваючий, контрольований* та їх гібриди.

Резервна (ключова валюта) – 1) іноземна валюта, в якій центральні банки інших країн накопичують і зберігають валютні резерви; 2) національні кредитні інструменти провідних країн світу та міжнародні розрахункові одиниці, які використовуються для обслуговування розрахунків. Резервні валюти є складовою частиною міжнародних платіжних засобів, використовуються як база для встановлення валютних курсів, а також в операціях по підтримці валютних курсів як інструмент валютних інтервенцій. Найчастіше як ключові валюти використовуються долар США, Євро, британський фунт стерлінгів, швейцарський франк, японська ієна, СПЗ.

Репорт - різновид угоди валютного свопу, що передбачає продаж іноземної валюти на умовах спот з одночасною купівлею на умовах форвард. Операція протилежна операції *депорт*.

Розрахунковий документ – документ на переказ коштів, що використовується для ініціювання переказу з рахунка платника на рахунок отримувача.

Своп (swap) – комбінація двох протилежних конверсійних операцій з різними датами валютування; валютна операція, яка поєднує купівлю-продаж валюти на умовах негайної поставки з одночасною контругодою на конкретний термін з тими ж валютами Різновиди угод своп: *депорт, репорт*.

Система розрахунків – платіжна організація, учасники системи розрахунків та взаємовідносини, що виникають між ними щодо здійснення розрахунків за валютні цінності та фінансові інструменти.

Spot (spot) – поточна конверсійна валютна операція, за якою угода укладається по поточному курсу на день підписання угоди, а обмін валют здійснюється на другий робочий день, не враховуючи дня підписання угоди. Різниця в часі є загальноприйнятою в міжнародній практиці і обумовлена необхідністю завершення документального оформлення угоди.

Спот-курс – поточний курс валют. Розрахунки за угодами на придбання валюти за спот-курсом здійснюються на другий робочий (банківський) день після укладання угоди.

Спред – різниця між ціною покупця і ціною продавця у строкових валютних угодах. Для банків спред є джерелом доходу, за рахунок якого покриваються витрати на здійснення угоди, і в певній мірі, використовується для страхування валютних ризиків. Конкурентна боротьба спонукає банки скорочувати розмір спреду (маржі) до 0,05%, але при нестабільності валютного ринку він збільшується в 2-10 раз, оскільки є джерелом страхування валютних ризиків.

Термінові валютні угоди (форвардні, ф'ючерсні) – це валютні угоди, за якими сторони домовляються про постачання обумовленої суми іноземної валюти у визначений угодою термін після її укладання (понад два робочі дні), за курсом, зафіксованим на момент її укладання.

Тод (today) – конверсійна поточна валютна операція за угодою, умови якої передбачають виконання операції в перший робочий день після дня підписання угоди.

Том (tomorrow) – конверсійна поточна валютна операція за угодою, умови якої передбачають виконання операції в день підписання угоди.

Трансакція (transaction) – термін походить від лат. transactio – дія, договір і характеризує: 1) операцію щодо переказу коштів з одного рахунка на інший; 2) ініційовану власником картки послідовність повідомлень, які передають один одному учасники системи для обслуговування власника картки (здійснення доступу до рахунка з метою його дебетування, кредитування чи з'ясування його стану); 3) угоду з цінними паперами; 4) бухгалтерську проводку; 5) угоду, яка супроводжується взаємними поступками. Основними характеристиками Т. є: неподільність, узгодженість, надійність, ізолюваність від інших Т. Термін Т. також часто використовують для характеристики будь-якої результативної фінансової чи комерційної операції.

У банківській та економічній практиці, зазвичай, використовується напис – «транСакція», а в техніці та інформатиці – «транЗакція».

Трансляційний валютний ризик – ризик збитків при перерахунку статей балансу в національну валюту.

Трансляція валют – перерахування грошових сум, платіжних документів або звітності з однієї валюти в іншу.

Умовні валютні цінності – національна валюта, а також платіжні документи та цінні папери, номіновані в національній валюті; набувають статус валюти лише під час переміщення через державний кордон як у готівковій, так і у безготівковій формі.

Уповноважений (девізний) банк - будь-який комерційний банк, офіційно зареєстрований на території України, що має ліцензію Національного банку України на здійснення валютних операцій, а також здійснює валютний контроль за операціями своїх клієнтів.

Уповноважена фінансово-кредитна установа - фінансово-кредитна установа, зареєстрована на території України, що має ліцензію Національного банку України на здійснення окремих валютних операцій.

Фінансове зобов'язання (financial liability) – будь-яке зобов'язання, що є: 1) контрактним зобов'язанням передати грошові кошти або інший фінансовий актив іншому суб'єкту або обмінятися фінансовим активом чи фінансовим зобов'язанням з іншим суб'єктом за умов, які є потенційно несприятливими для банку; 2) контрактом, розрахунки за яким здійснюватимуться (можуть здійснюватися) власними інструментами капіталу суб'єкта та який є непохідним інструментом, за яким банк зобов'язаний надавати змінну кількість власних інструментів капіталу або ж похідним інструментом, розрахунки за яким здійснюватимуться іншим чином, ніж обмін фіксованої суми грошових коштів на фіксовану кількість власних інструментів капіталу банку.

Ф.з., призначене для перепродажу, – зобов'язання, що виникає внаслідок випуску фінансового інструмента з метою подальшого продажу для отримання прибутку від короткотермінових коливань його ціни та/або винагороди посередника.

Фіксинг – процедура котирування валютних курсів, яка полягає у визначенні та реєстрації міжбанківських курсів валют послідовним зіставленням попиту та пропозиції по кожній валюті.

Фіксований режим валютного курсу – характеризується тим, що уряд встановлює фіксовані пропорції обміну національної валюти на іноземну, і навпаки, що забезпечує вільну купівлю-продаж національної валюти за цією ціною незалежно від того, хто здійснює валютно-платіжні операції. Режим передбачає, що уряд спроможний забезпечити продаж іноземної валюти в тих кількостях, які потрібні для підтримання встановленого курсу.

Форвардне покриття – строкове покриття валютного ризику через купівлю або продаж валюти на певний строк з метою захисту майбутніх надходжень або платежів від втрат (збитків).

Форвардний контракт – контракт на купівлю або продаж фінансового інструмента на строк, тобто з поставкою та розрахунком в майбутньому.

Форвардна операція – вид строкових конверсійних операцій, що здійснюються на міжбанківському ринку, при укладанні угоди за якими фіксується сума, валютний курс і стандартний термін поставки валюти по контракту купівлі-продажу, але до настання обумовленого терміну платежі не здійснюються. Особливості: наявність проміжку часу між укладанням і виконанням угоди (найпоширеніші терміни 1, 3, 6, 12 місяців); курс купівлі-продажу встановлюється під час укладання угоди. Види: *аутрайт* і *своп*.

Форми розрахунків (payment methods) – для проведення переказу можуть використовуватися кошти як у готівковій, так і в безготівковій формі.

Розрахунки за участю фізичних осіб, не пов'язані із здійсненням ними підприємницької діяльності, можуть провадитися у готівковій або в безготівковій формі за допомогою розрахункових документів у електронному або паперовому вигляді.

Розрахунки між юридичними особами, а також розрахунки за участю фізичних осіб, пов'язані із здійсненням ними підприємницької діяльності, провадяться в безготівковій формі. Розрахунки між цими особами можуть провадитися також готівкою, якщо інше не встановлено законом.

Ф'ючерсна операція - вид строкових конверсійних валютні операції, які здійснюються на біржовому ринку, що передбачає придбання (продаж) ф'ючерсної угоди, тобто зобов'язання придбати (продати) валютні цінності у визначений час в майбутньому, з фіксацією ціни реалізації на дату здійснення реалізації. При здійсненні такої операції зазначається курс купівлі-продажу валюти на певну дату.

Хеджер – особа, яка використовує строкові валютні та опціонні операції, а також свопи для мінімізації ризиків, тобто здійснює страхування ризиків.

Хеджування – мінімізація цінового ризику за позицією «спот» через відкриття протилежної строкової або опціонної позиції по тому самому фінансовому інструменту з наступним її заліком. Хеджування валютних ризиків здійснюється через проведення валютно-обмінних операцій до того, як відбудуться несприятливі зміни валютного курсу або ж через укладання угод, які дають змогу компенсувати збитки від таких змін за рахунок паралельних угод з валютою; форма страхування ціни або прибутку при складанні ф'ючерсної угоди. При хеджуванні учасники угод отримують можливість застрахувати себе від можливих втрат при зміні цін протягом терміну дії угоди.

Центральний валютний курс – офіційно зафіксоване співвідношення між валютами, навколо якого в узгоджених межах коливаються ринкові валютні курси. Своєрідною формою центрального валютного курсу є «валютний коридор» - що визначає мінімум і максимум коливання курсу валюти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 7 грудня 2000 р. № 2121-III (зі змін., і доповн.). – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
2. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 959-XII // [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
3. Про платіжні системи та переказ грошей: Закон України від 05.04.01 № 2346/III. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>
4. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом [Електронний ресурс] : Закон України від 28 листопада 2002 р. № 249-IV (зі змін., і доповн.). – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/249-15>.
5. Про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями: Затв. постановою Правління НБУ від 25.01.2012р. № 23 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12>
6. Про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства [Електронний ресурс] : положення, затв. пост. Правління Національного банку України від 28 серпня 2001 р. № 369 (зі змін., і доповн.). – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0845-01>.
7. Про здійснення банками фінансового моніторингу [Електронний ресурс] : Положення, затв. пост. Правління Національного банку України від 14 травня 2003 р. № 189 (зі змін., і доповн.). – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0381-03>.
8. Про здійснення банками операцій з векселями в національній валюті на території України: Положення, затверджене постановою Правління Національного банку України від 16.12.2002р. № 508.- [Електронний ресурс]. -

Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0174-03>

9. Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Положення, затверджене Постановою Правління Національного банку України від 30.06.2016р. № 351: Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16/para18#n18>

10. Про відкриття та функціонування кореспондентських рахунків банків-резидентів та нерезидентів в іноземній валюті та кореспондентських рахунків банків-нерезидентів у гривнях: Положення затв. постановою Правління НБУ від 26.03.98 № 118 (із змін. від 07.05.01 № 185). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0231-98>

11. Про встановлення граничної суми розрахунків готівкою: Постанова, затверджена Правлінням Національного банку України від 06.06.2013р. № 210.- [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1109-13109>.

12. Про ведення касових операцій у національній валюті в Україні: положення, затверджене Постановою Правління Національного банку України від 15.12.2004р.. № 637- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0040-05>

13. Про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банківських установах України [Електронний ресурс] : постанова, затв. Правлінням Національного банку України від 30 грудня 1998 р. № 566. –Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1037.39.5&nobreak=1>.

14. Про порядок емісії електронних платіжних засобів і здійснення операцій з їх використанням, Положення Затв. постановою Правління НБУ № 705 від 05.11.2014 р. // [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0705500-14>

15. Про порядок здійснення уповноваженими банками операцій за документарними акредитивами в розрахунках за зовнішньоекономічними операціями, Положення затв. постановою Правління НБУ від 03.12.03 № 514. //

[Електронний ресурс] — Режим доступу:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1213-03>

16. Про порядок реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів : Положення, затверджене постановою Правління НБУ від 08.09.2011 р. № 306; зі змінами і доповненнями.- [Електронний ресурс] / документ z1203-11, редакція 21.10.2016р. доступний з офіційного сайту Верховної ради України. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1203-11/page>.

17. Про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України [Електронний ресурс] : постанова, затв. Правлінням НБУ від 24 жовтня 2011 р. № 373. — Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1150.56.3&nobreak=1>.

18. Про організацію внутрішнього аудиту в комерційних банках України [Електронний ресурс]: постанова, затв. Правлінням НБУ від 20 березня 1998 р. № 114. — Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1045.507.3&nobreak=1>.

19. Про організацію операційної діяльності в банках України: Положення, затверджене постановою Правління НБУ від 18.06.2003р. № 254.- [Електронний ресурс] / Документ z0559-03, редакція 15.06.2016, доступний з офіційного сайту Верховної ради України. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0559-03>

20. Правила надання банками України інформації споживачу про умови кредитування та сукупну вартість кредиту: затверджено постановою Правління НБУ від 10.05.2007 р. N 168 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0541-07>

21. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті: затверджена постановою Правління НБУ від 29.03.2004р. № 22. - [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04>

22. Інструкція про ведення касових операцій банками в Україні: затв. постановою Правління НБУ № 174 від 01.06.2011р. [Електронний ресурс]. —

Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0790-11>

23. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні, Затв. постановою Правління НБУ № 368 від 28.08.01р., Зареєстр. в МЮ України 26.09.01 р. № 841/6032. // [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>

24. Інструкція про порядок відкритті, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах, затв. Постановою Правління НБУ від 12.11.03р. №492, зареєстровано в МЮ України 17.12.03р. №1172/8493 // [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/ru/z1172-03>

25. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України [Електронний ресурс] : затв. пост. Правління НБУ від 2 серпня 2004 р. №361. — Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=45294.

26. Методика розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс] : затв. пост. Правління НБУ від 2 червня 2009 р. № 315. — Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.

27. Методичні рекомендації по наданню комерційними банками факторингових послуг підприємствам та організаціям, затверджені рішенням Правління НБУ від 22.04.1992р. № 2- [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_200500-92

28. Одноманітний закон про чеки. Додаток до Женевської конвенції 1931 р. // [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_216

29. Про переказний та простий вексель. Міжнародна конвенція про векселі, Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України і Національного банку України від 10 вересня 1992 р. № 528. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v1341400-37>

30. Уніфіковані правила по договірних гарантіях. Редакція 1978 р. Публікація Міжнародної Торгової Палати № 325.

31. Уніфіковані правила по інкасо: міжнародний документ від 01.01.1979р. № 322: [Електронний ресурс]. – Режим доступу - http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/988_002
32. Уніфіковані правила та звичаї для документарних акредитивів: Правила Правила, Міжнародний документ від 01.01.1994 № 500. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/988_003
33. Уніфіковані правила та звичаї для документарних інкасо. Публікація МТП № 347 від 1979 р.
34. Банківська енциклопедія / С. Г. Арбузов, Ю. В. Колобов, В. І. Міщенко и др. – К. : Центр наукових досліджень НБУ : Знання, 2011. – 504 с.
35. Банківська система /навч.посіб./ (Л.І. Катан, Н.І.Демчук, В.Г. Бабенко-Левада, Т.О. Журавльова); за ред. І.М. Мазур. – Дніпро: Пороги, 2017. - 444 с.
36. Банківська система: навчальний посібник/ С. А. Кузнецова, Т. М. Болгар, З. С. Пестовська ; ред. С. А. Кузнецова. - К.: Центр учбової літератури, 2014. - 400 с.
37. Банківська система: підручник/ Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України; ред. С. К. Реверчук. - Львів: Магнолія 2006, 2013. - 400 с.
38. Банківська система України [Текст] : монографія / В. В. Коваленко, О. Г. Коренєва, К. Ф. Черкашина та ін. – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2010. – 187 с.
39. Банківська система: підручник / [М. І. Крупка, Є. М. Андрущак, Н.Г. Пайтра та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Крупки. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – 556 с.
40. Банківські операції [текст]: навч.посіб./ Н.І.Демчук, О.В. Довгаль, Ю.П.Владика – Дніпро: Пороги, 2017. – 461 с.
41. Банківські операції: Підручник / За ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. - Тернопіль: Вид-во ТНЕУ «Економічна думка»,2009. - 696 с.
42. Банківські операції: навчальний посібник/ Л.М.Рябініна, Н.Ю.Няньчук, Л.І.Ухлічева/ за заг.ред. Рябініної Л.М.-Одеса: ОДЕУ, 2011.- 536с.
43. Банківські операції [Текст]. Навчальний посібник/К.Ф.Ковальчук, І.В

Вишнякова, Л.М.Савчук, 427 І.Г.Сокиринська. — К.: «Центр учбової літератури». — 2013. - 326с.

44. Банківські операції: навчальний посібник / О. І. Копилук, О. М. Музичка. — 2-ге вид., випр. і допов. — К.: ЦУЛ, 2012. — 536 с.

45. Банківські операції [Текст] : навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / ДВНЗ «УАБС НБУ»; [уклад. С. В. Башлай]. — Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. — 142 с

46. Банківське кредитування [Електроний ресурс] : навч. посіб. / У.В. Владичин ; за ред. С.К. Реверчука. — К. : Атіка, 2008. — 648 с.

47. Банківське регулювання і нагляд: методологія та практика: монографія / За ред. В.В. Коваленко. — Одеса: Видавництво «Атлант», 2013. — 492 с.

48. Бурковська А. В., Лункіна Т. І. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції в сучасних умовах: навч. посіб. - К.: ЦУЛ, 2014. - 208 с.

49. Віднійчук-Вірван Л. А. Міжнародні розрахунки і валютні операції: навч. посіб.Л.: Магнолія 2006, 2010. - 214 с.

50. Васюренко О. В. Банківські операції : навч. посібн. / Васюренко О. В. — К. : Знання, 2006. — 312 с.

51. Васюренко О.В. Менеджмент кредитних операцій у комерційних банках / Харк. держ. екон. ун-т. — Х.: РВП «Оригінал», 2010. — 71 с.

52. Вовчак О.Д., Руцишин Н.М., Андрійків Т.Я. Кредит і банківська справа: Підручник, 2- вид. - К: Знання , 2011. — 564 с.

53. Гудзь Т.П. Банківський нагляд: навч. посіб./ Гудзь Т.П. - К.: Ліра-К, 2008. - 380 с.

54. Єпіфанов А. О. Операції комерційних банків : навч. посібн. / А. О. Єпіфанов., Н. Г. Маслак, І. В. Сало. — Суми : ВТД "Університетська книга", 2007. — 523 с.

55. Інвестиційне кредитування: навч. посіб./ [Вовчак О. Д., Руцишин Н. М., Андрушків І. П. та ін.]. - 2-ге вид, перероб. і доп. - К.: Знання, 2013. - 227 с.

56. Коваленко В. В. Банківський нагляд: навчальний посібник/ В. В.

Коваленко. – Суми: УАБС НБУ, 2007. – 262 с.

57. Ковальчук К. Ф., Козенков Д. Є., Момот Ю. Г. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції: навч. посіб. - К.: ЦУЛ, 2013. - 150 с.

58. Копилюк О. І., Музичка О. М. Банківські операції: навч. посіб. - 2-ге вид., випр. і доп. - К.: ЦУЛ, 2012. - 536 с.

59. Котковський В.С. Банківські операції: навч. посіб./ В.С.Котковський, О.В.Неізнана.- К.: Кондор, 2011.- 498 с.

60. Кравченко В. П. Банківські операції [Текст] : [навч. посібн.] / Кіровоград. нац. техн. ун-т ; [уклад.] : В. П. Кравченко, Л. М. Фільштейн. – Кіровоград : РВЛ КНТУ, 2012. – 334 с.

61. Кредитний ризик комерційного банку: Навч.посібник / В.В.Вітлинський, О.В.Пернарівський, Я.С.Наконечний; За ред. В.В.Вітлинського.- К.: Т-во “Знання”, КОО, 2000

62. Кузнецова С. А. Банківська система : у схемах і таблицях [Текст] : навч. посібн. / С. А. Кузнецова, Т. М. Болгар, З. С. Пестовська ; Дніпропетр. ун-т ім. Альфреда Нобеля. – Дніпропетровськ: Дніпропетр. ун-т ім. Альфреда Нобеля, 2012. – 319 с.

63. Левандівський О. Т. Банківські операції [Текст] : навч. посібн. / О. Т. Левандівський, П. Е. Деметер. – К. : Знання, 2012. – 463 с.

64. Любунь О. С. Банківський нагляд: підручник/ О. С. Любунь, К. Є. Раєвський. – 2-е вид., перероб. – К. : ЦНЛ, 2005. – 416 с.

65. Міжнародні розрахунки і валютні операції: навч. посіб./ [За заг.ред. Боришкевич О.В., Віднійчук-Вірван Л. А.] - Львів: Магнолія 2006, 2010.- 214 с.

66. Міжнародні розрахунки та валютні операції: навч. посіб./ [За заг. ред. Т. С. Шемет]. - К.: КНЕУ, 2009. - 348 с.

67. Мілай А.О. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції: навч. посіб./ Мілай А. О. - К.: МАУП, 2007. - 384 с.

68. Прасолова С. П., Вовченко О. С. Банківські операції: навч. посіб. - К.: ЦУЛ, 2013. - 568 с.

69. Руденко Л.В. Міжнародні кредитно-розрахункові і валютні операції:

підручн. - Вид. 2-ге, перероб. і допов. - К.: ЦУЛ, 2007. - 632 с.

70. Руденко Л.В., Заводовська І.І. Міжнародні кредитно-розрахункові і валютні операції: робочий зошит студента. К.: ЦУЛ, 2008. - 120 с.

71. Снігурська Л. П. Банківські операції і послуги: Навч. посіб. - К.: МАУП, 2006. - 456 с.

72. Скоморович І. Г. Банківські операції: навч. посіб./ [Скоморович І. Г.]. - Львів: Магнолія 2006, 2010. - 482 с.

73. Фінансовий менеджмент у банку. Навчальний посібник./ Демчук Н.І., Мазур І.М., Вишнякова І.В.– Дніпро: Пороги, 2016. - 300с.

Додаткова

74. Азаренкова Г. М. Аналіз моделювання і управління ризиком (у схемах та прикладах) : навч. посібник / Г. М. Азаренкова. – Львів : Новий Світ – 2000, 2010. – 240 с.

75. Анализ и регулирование деятельности коммерческого банка / В. В. Глущенко. – Харьков: Бизнес Информ, 2000. – 76 с.

76. Банківська справа / Ред.Р.І.Тиркало.- Тернопіль: Карт-бланш, 2001.- 314 с.

77. Банківські операції: навч. посіб. / Р.Р. Коцовська, О.П. Павлишин, Л.М. Хміль. — К.: УБС НБУ: Знання, 2010. — 390 с.

78. Банківські операції: підруч./ [Мороз А.М.,Савлук М.І., Пуховкіна М.Ф.та ін]. - вид. 4-те, без змін. - К.: КНЕУ, 2009. - 608 с.

79. Ващенко Ю.В. Банківське право: Навч. посібник. — К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 344 с.

80. Вовк В.Я.. Кредитування і контроль [Текст]: Навч. посібник / В.Я. Вовк, Хмеленко.О.В. – К. : Знання, 2008. - 463 с.

81. Вовчак О.Д., Руцишин Н.М., Андрейків Т.Я. Кредит і банківська справа: Підручник. – К.: Знання, 2008. – 564с.

82. Кредитний ризик комерційного банку. Навч. посіб./ В.В.Вітлінський, О.В.Пернарівський, Я.С.Наконечний, Г.І.Великоіваненко; за ред В.В.Вітлінського.- К.: Т-во "Знання", КОО, 2000.- 251с.

83. Міщенко В.І., Славянська Н.Г., Коренєва О.Г. Банківські операції: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 796с.
84. Овсійчук О.В. Факторингові операції банків, їх особливості та відображення в обліку/ О.В.Овсійчук //Управління розвитком: збірник наукових робіт.- 2013.- № 5 (145).-с.15-17
85. Сало І. В., Криклій О. А. Фінансовий менеджмент банку: Навч. посіб. - Суми: ВТД "Університетська книга", 2007. - 314 с.

Електронні джерела

1. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
2. Офіційний сайт Верховної ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Організація кредитно-розрахункових операцій у банках”	4
Методичні рекомендації до самостійної роботи з дисципліни “Організація кредитно-розрахункових операцій у банках”	5
Тлумачний словник	42
Список літератури	69